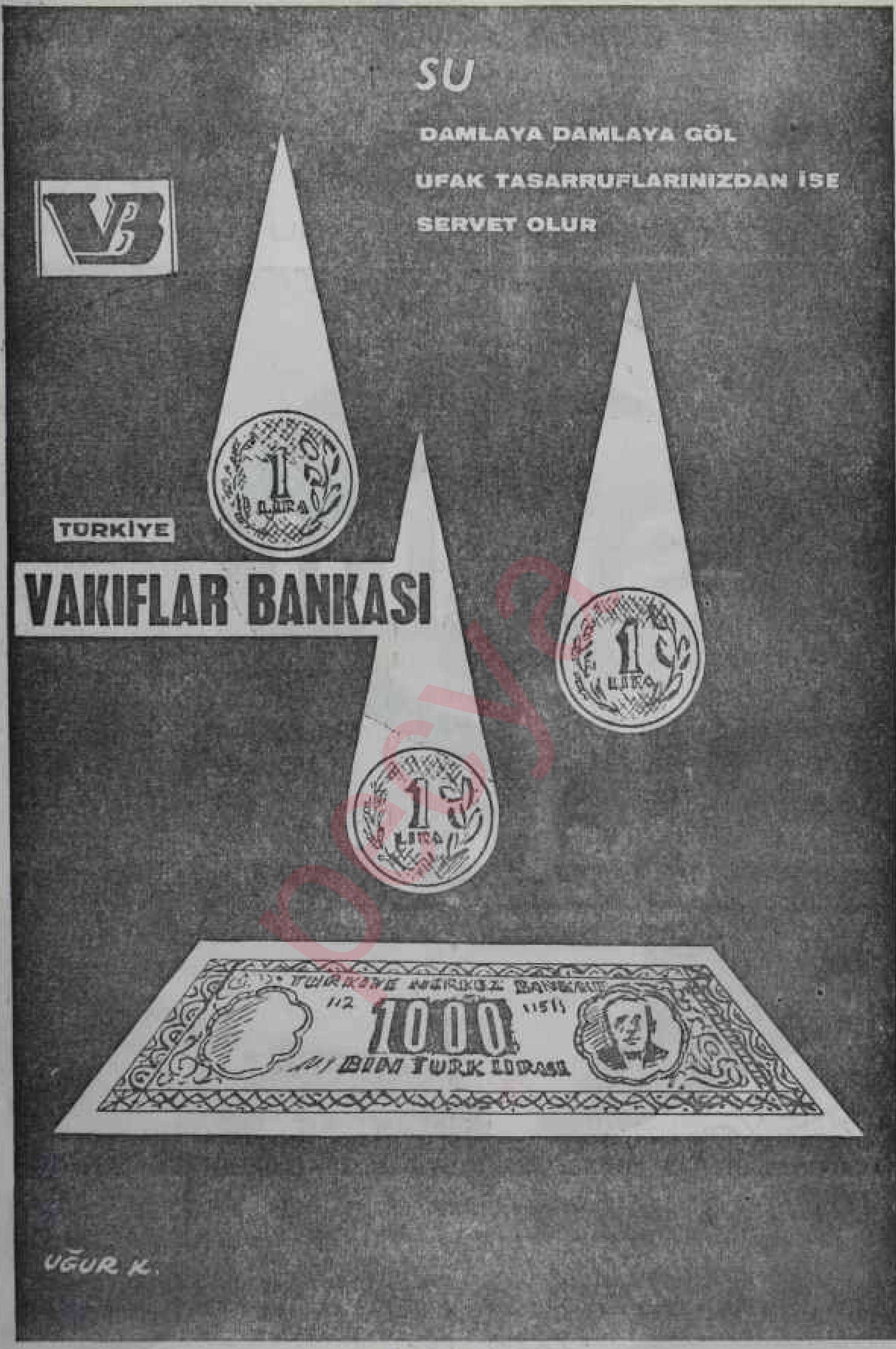
AKİS

23 KASIM 1963
FIATI: 1 LİRA

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

ŞİMDİ NE OLACAK

Gezi Notları:
ÇİN TOPRAK REFORMUNU NASIL GERÇEKLEŞTİRDİ ?

SU
DAMLAYA DAMLAYA GÖL
UFAK TASARRUFLARINIZDAN İSE
SERVET OLUR
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
1 LİRA
1 LİRA
1 LİRA
TÜRKİYE MERKEZ BANKASI
1000
BİN TÜRK LİRASI
UĞUR K.

AKİS

Sayı: 491 Cilt : XXVIII Yıl : 10 HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sahibi
Mübin Toker
Yazı İşleri Müdürü
Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atilla Bartınlıoğlu. Güneri Cıvaoğlu. Egemen Bostancı ve Erdoğan Kıral (İstanbul), Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış; Haberler Kısmı: Halûk Ülman — İş Alemi: Fasih İnal — Magazin Kısmı: Jale Candan, TÜH Sezgin. Bihin Anter, Hüseyin Korkmazgil — Tiyatro: Fev siye Naci, LÜtfi Ay — Kitap: İlhami Soysal — Sinema: T. Kakınç — Şehircilik: Daniyal Eriç — Spor: Vildan Aşir Savaşır.

Resim
Ali Parmakerli

Fotoğraf
Sungar Taylaner

Klişe
Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri
Rüzgârlı Sokak No. 15/2
Tel: *11 69 92*

İdare
Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartlan
3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylık (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlan şartları
Santimi 20 lira

3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahlâk Yasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer
Rüzgarlı Matbaa
Basıldığı yer
Devintes Ticaret ve Sanayi
Koll. Şti. Matbaası
Basıldığı tarih
22.11.1963
Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu hafta, mahalli seçimlerin ilk neticeleri duyulduğundan itibaren herkes kendi kendisine veya birbirine tek bir sual sormaktadır: Şimdine olacax?. Bu sayısında AKİS, o suali cevaplandırmaktadır.

Seçimleri AKİS ekipleri iki koldan takip ettiler: Oylar nasıl verildi, oylardan sonrasının siyasi gelişmeleri için ne hazırlıklar yapıldı?. Bunların birincisinde yeni az şey vardır. Gerçi bu seçimlerde polis vakaları çok olmuştur ama, oylamalardaki asıl hususiyet, bilhassa büyük merkezlerdeki iştirak nisbetlerinin düşüklüğüdür. Her halde bundan C.H.P. nin alacağı ders çoktur.

YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın hemen tamamını işgal eden "Seçimler" yazısının asıl ilgi çekecek ve çok konuşulacak tarafı bilhassa C.H.P. ve A.P. içinde, daha seçimlerden önce başlamış olan, bir bakıma pişirilip kotarılmış bulunan 'göz kırpmalar' dır. Mahallî seçimlerde küçük partilerin. silineceği, kozun iki ana parti arasında oynanacağı ve doğrusu istenilirse daha fazla oyu A.P. nin alacağı aşağı yukarı kesinlikle bilinmekteydi. Bilinen bir başka husus, bunun Mecliste dalgalanmalara sebebiyet vereceğiydi. Bunu müştereken düşünen bir takım akhevvel C.H.P. li ile bir takım aklievvel A.P. 11 kendi kafalarında çareyi de bulmuşlardır: Beraberce hükümet etmek!.. AKİS bu sayısında hikâyeyi anlattığı gibi, böyle bir plan karşısındaki tutumunu da açıkca ilân etmektedir.

AKİS in fikirleri çok zaman İsmet İnönünün fikirleriyle ilgili gibi gösterilmek istenilir. Bunun bir muziplikten ibaret olduğu şok söylenmiştir. Şu anda bunu tekrarlamanın faydası vardır. AKİS bir temayül karşısında vaziyet alıyor. Bunun ötesinde yapılacak her tefsir, öküz altında buzağı aramaktan başka şey değildir.

Ancak, bir noktayı bilmekte fayda vardır: Yakın geçmişte çok zaman, "İnönü adına" zehabım vererek bir takım kimseler D.P. ile M.B.K. ile kendiliklerinden temaslar kurmuşlar, onlara fikirler empoze etmeğe kalkışmışlardır. Bundan D.P. de, M.B.K. de zarar görmüştür. Halbuki İnönü ortadadır. Komplekse kapılmayıp ta İnönünün fikrisi İnönünün kendisinden soran siyaset adamları biç yanılmamışlardır. Sağ kulağı sol elle başın gerisinden göstermeye ne lüzum vardır ki?—

Saygılarımızla

AKİS

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Bankacılık — Haftanın ortalarında Çarşamba günü öğleden sonra T.C. Ziraat Bankası Genel Müdürü Akil Kitapçı bankanın kurulusunun 100. Yıldönümü münasebetiyle bir basın toplantısı yaparak bankanın kuruluşu ve faaliyetleri hakkında basına bilgi verdi. Kitapçı yaptığı konuşmada kısaca şunları söyledi :

"— 196S yılı memleketimizde çiftçinin kredi ihtiyacının bir teşkilât eliyle dağıtılması yolunda ilk adımın yüzüncü yılıdır.

Bu ilk adım büyük devlet adamı Mithat Paşanın Niş. valiliği sırasında Pirot kasabasında kurmuş olduğu "Memleket Sandığı" ile atılmıştır. Memleket sandıkları 1963 yılında bir nizâmnâmeyle devlet mevzuatında yer alan teşekküller haline getirilmişler ve devlet bu müesseselerin bütün vilâyetlerde kurulmasını valilere tamım etmiş ve daha sonraları ise sandıkların sermaye sistemlerine bir nizam verilmesi düşünülerek "Menafi Sandıkları" kurulmuştur. ,

Fakat 1863'ü takip eden yıllar bu sandıkların da gerekli fonksiyonu İfa etmekten uzak oldukları görülmüş ve 15 Ağustos 1888 tarihinde 44 Menafi Sandığı bir nizamnâme ile Ziraat Bankası olarak teşkil edilen bir yeni bünyenin üniteleri haline inkilâp ettirilmiştir.

1923 ten sonra Ziraat Bankasının yeni Türkiye Cumhuriyetinin ihtiyaçlarına uygun, millî ekonominin kalkınmasında daha müessir bir hüviyet içerisinde tarih için hazırlanan kanun BMM nin 19 Mart 1924 tarihli oturumunda.' kabıü edilmiştir.

Ziraat Bankasının son İstihalesi 1937 yılına rastlamaktadır. Bu tarihte Ziraat Bankası, statüsünü tesis eden 3202 sayılı kanunla anonim şirket olma vasfını terkederek bir devlet müessesesi haline getirilmiş, 3460 sayılı kanunla iktisadî devlet teşekkülü manzumesi içine girmiştir.

Memleketin yegâne zirai kredi müessesesi olan bankamız 750 milyon liralık sermayesi, Türkiyenin her tarafında dağılmış 650 şube ve ajansı, 3 milyar lirayı aşan mevduatıyla Türkiyenin en büyük mali müessesesi olmak vasfını iktisap etmiş bulunmaktadır.

Ziraat Bankasının zirai sahada yaptığı 2 milyar 600

T. C. Ziraat Bankasının 100. Yılında Akil Kitapçı konuşuyor

100. Yılda bir savaştan,..

milyon liralık kredi tahsisinin 1 milyar 500 milyon lirası bankanın doğrudan doğruya çiftçiye açtığı kredilere, 1 milyar 100 milyon lirası ise Tarım Kredi ve satış kooperatifleri kredilerine ayrılmış bulunmaktadır. Ziraat Bankası doğrudan doğruya çiftçiye açtığı kredilerle çift--inin yıllık istihsal masraflarını, ziraî alet, makine ve hayvan, arazi alımı, iyileştirme ve verimlendirme ihtiyaçlarını karşılamakta ve toprakla uğraşanların iyi pazar şartlarını bekleyebilme imkânını sağlamak üzere gerek---, kredileri temin etmektedir. Uzun vadeli krediler 20 yıla kadar vade ve yüzde 5 faizli, orta vadeli krediler yüzde 7 faizli, kısa vadeli krediler ise bir yıla kadar vadeli ve yüzde 9 faizlidir."

Akü Kitapçı basın toplantısından sonra Ankara Palas salonlarında akşam saat 18 den 20 ye kadar devam, den bir kokteyl verdi.

T.C. Ziraat Bankasının kuruluşun, 100. yıldönümünde en ilgi çekici olayı Banka Genel Müdürü ile Ankara Radyosu yetkilileri arasında geçen bir tartışma teşkil etti.

Kitapçı haftanın ortalarında Çarşamba akşamı radyoda bir konuşma yapmak istemiş, ancak radyo ilgilileri bu konuşmanın bir propaganda veya reklâm olarak kabul edilebileceğini ileri sürerek teklifi reddetmişlerdi. Ama bir nevi kuvvet gösterisi niteliği taşıyan bu çekişmeden Kitapçı galip çıktı. Zira Turizm ve Tanıtma Bakanlığı müsteşarı Sedat Tolga - Tolga bir süre evvel İçişleri Bakanlığından transfer edilmiştir- imzasını taşıyan bir kâğıt Ankara Radyosu yetkililerinin iradelerini bağlamağa kafi gelmişti.

Zabıta. — Haftanın ortalarında Çarşamba günü beş saat kadar süren duruşmadan sonra, bundan bir süre önce iki alman gencini öldürmüş bulunan Cafer Güler ve Zeki Özalp idam mahkûm edildiler.

Böylece haftalardan beri gerektürk umumi efkârını ve gerekse alman basınım meşgul eden esef verici bir cinayet mümkün olan en kısa saman içinde müspet sonuca bağlandı.

Sabahın erken saatlerinden İtibaren duruşmanın yapılacağı salonu dolduran Başkenttiler kaatilleri dakikalarca protesto ettiler.

Kaatiller cinayeti nasıl işlediklerini anlatırken salonda çıt çıkmıyordu. Cafer Güler ve Zeki Özalpın İfadelerinden sonra şahitlerin dinlenmesine geçildi. Daha sonra kendilerine söyliyecekleri birşey olup olmadığı sorulduğunda kaatiller son derece sakin bir şekilde:

"— Adaletinize inanıyoruz" diye cevap verdiler.

Bu arada ırzına geçilerek öldürülen Renata'nın babası, avukatları Kemal Gökçerin aracılığıyla türk milletine bir mesaj göndermişti. Mesajda kısaca:

"Biz bu dâvada müdahil dâvam olmakla asla türk milletine karşı bir kin Ve hisle hareket etmiş değiliz. Türkiyeden aldığımız başsağlığı dileyen pek çok mektup ve telgrafla türk basınının yakın ilgisi bizi son. derece mütehassis etmiştir. Mükemmelliğine sonsuz derecede inandığımız Türk mahkemesi huzurunda adalete yardımcı ve ölülerimize karşı son bir vazifemizin ifası olarak kabul etmekteyiz.

Türk milletine hayranlığımız ve onun misafirperverliğine inancımız sonsuzdur."

Adalet yerini elbette bulacaktı

Dünyadan Akisler

Yunanistan — 3 Kasımda yapılan yunan seçimlerinde ancak 136 sandalyalık yer kazanan Papandreu, aşırı solcu Demokratik Cephe ile İşbirliği yapmadıkça Yunan Meclisinde güven oyu alamıyacağını anlayınca, ciddi olarak yeni seçimlere gitmeyi düşünmektedir. Papandreu'nun bütün ümidi, yeni seçimlere gidildiği takdirde, liderliğini yaptığı Merkez Partiler Birliğinin mutlak çoğunluğu sağlamasıdır. Bu ümit gerçekleşmediği takdirde, Yunanistan, ikinci Dünya Savaşı sonrasının en ciddi siyasî buhranıyla karşı karşıya kalacak demektir.

İngiltere — Bir yandan Sir Alec Douglas Hume'un başkanlığındaki yeni İngiliz hükümeti İşçi Partisinin muhalefeti karşısında ilk. meydan savaşını Verirken, diğer yandan Londranın meşhur Trafalgar meydanında toplanan eski mahkûmlar da, acı acı, İngiliz hapishanelerinin durumundan yanıp yakıldılar. Yağışlı bir havada yapılan "Hapishane Reform Konseyi" toplantısında, Konsey başkanı Lord Stonham'ın söylediğine göre, ban İngiliz evlerinde kedi ve köpekler, majestelerinin hapishanelerindeki tutuklulardan daha iyi muamele görüyorlar. Toplantının, ömrünün 14 yılını ingiliz, fransız ve amerikan hapishanelerinde geçirdiğini söyleyen. silindir şapkalı, gümüş saplı bastonlu yıldızı Stanley Lowe'e göre de İngiliz hapishane sistemi dünyanın en barbarca, aşağılık ve olumsuz sistemli

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 10 23 Kasım 1963 Sayı: 491 Cilt: XXVIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Karanlıkta beliren ışık

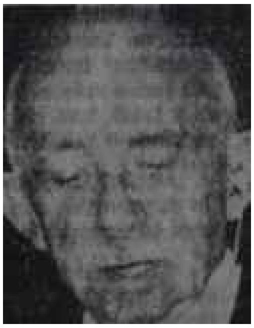
Bundan iki yıl önce, 1961 Ekiminde Türkiyede, 1957'den beri ilk defa bir serbest secim yapıldı. O seçimde türk milleti senatörlerini ve milletvekillerini Seçti. 1957 seçiminde C.H.P. oylarm yüzde 41,03'ünü almıştı. O tarihte, DP. ye karşı onun yanında sa vaşan iki küçük parti daha vardı: Hür. P. ve C.M.P. Onların oyuyla birlikte, Muhalefet bloku oyların yüzde- 49.16 sını aldi. Halbuki ondan bir seçim öncesinde, 1954'te C.H.P. nin sağladığı oy nispeti sadece yüzde 36,34 idi.

1960'da seçim yolları bir sivil junta sistemiyle tıkanmayıp ta milisi ihtilale zorlanacak yerde sandık başına gitmek fırsatını bulsaydı, büyük bir İhtimalle C.H.P. 1957'den de fazla nisbette oy alacak ve her halde iktidara gelecekti.

1960 ile 1961'de Türkiyeyi M.B.K. İdare etti. Askerî rejim 15 Ekim 1961 günü seçmenin sandık başına çağırılmasıyla sona erdi. Seçim kampanyası bir yanda C.H.P.. öteki • tarafta, ana kaynaklarının D.P. olduğunu söyleyen ve CHP. ye düşmanlık etmekte birleşen A.P. Y.T.P. ve C.K.M.P. arasında yapıldı. Senato seçimlerine 10 mil-, yon, 32 bin 530 kişi, yani seçmenlerin yüzde 81,37'si katıldı. Bunların yüzde 37,2'si oylarını C.H.P. ye verdi. Oyların yüzde 62,8'i karşı tarafa gitti. Millet Meclisi seçimlerine ise 10 milyon 138 bin 35 kişi, yani seçmenlerin yüzde 81,41'i katıldı. Bunlardan yüzde 36'7'si oylarını C.H.P. ye verdi. Oyların yüzde 63,3'ü karşı tarafa gitti. *Of.*- , talama olarak 1961 Ekiminde C.H.P. oyların yüzde 36,95'ini, kökü D.P. olan karşı partiler ise oyların yüzde 03.05'ini aldı.

İki yıl iki kanattan iki kesif propaganda yapıldı. Denildi ki: "CHP. bir seçim yapılsa. 1961'de aldığı oyları da alamayacaktır, O tarihte, bir çok kimse korkusundan ya oy kullanmadı, ya da CHP. ye verdi. Şimdi, tekmil memleket A.P- dir. İlk seçimde, bu parti oyların yüzde 80'ini toplayacaktır. Milleti C.H.P. den büsbütün solumuştur, ondan nefret etmektedir, onu siyaset hayatından ailecektir."

Bu iki kanaattan bir tanesi A.P. dir; öbürü, İhtilal sonrasının ürettiği ve bir aydın oligarşisinin, yani kendilerinin ensede boza pişireceği bir sistemin hasretlisi kara aydınlar kliğidir. İkisi de, C.H.P. nin bir ara seçimine, yahut mahalli seçime gitmeye asla cesaret edemeyeceğini ilân etmişlerdir.

İNÖNÜ

Ham hayal peşindekiler

Mahalli seçim neticelerinin Meclisin teşekkül tam üzerindeki tetiri ne olacaktır, bunu önümüzdeki (ünler gösterecektir. Koalisyonun küçük ortaklan çekllirlerse Mecliste nasıl bir ekseriyet belirecektir, onu da girişilecek temasların sonunda göreceğiz. Ama, bir C.H.P. — A.P. Koalisyonu yaratmak için pek gayretli olanlara, kelimenin tam manasıyla bir ham hayal peşinde koştuklarım söylemek lâzımdır. Memleket idaresinde C.H.P. yi bir defa daha A.P. nin yanına getirmek için İsmet İnönünün bile kudretinin kâfi olmadığım, C.H.P. nin bunu asla, C.H.P. yi tutan kütlelerin ise asla ve asla kabul etmeyeceğini herkes bilmelidir

Zaten, bunun için bir lüzum da yoktur.

Niçin, C.H.P. ile A.P. bir koalisyonda yanyana geleceklermiş? Müşterek bir görüşleri mi vardır? Memleketin idare edilme şekli üzerinde fikir birliği içinde midirler? Biri bir istikamete —yeniye, ileriye ve batıya—, öteki bir başka istikamete —eskiye, geriye, ve doğuya— bakmamakta mıdırlar?. Prensipleri taban tabana zıt değil midir? Nihayet liderleri. 180 derece farklı kabul edilmemekte midir?

O halde?

İki partinin bir tek müşterek fikri vardır: Parlemanter sistemle memleket idare olunmalıdır. 1961'deki Koalisyon bunun icabı olarak gerçekleşmiştir. Bugünün şartlarında, rejimin parlemanter şeklini tehdit eden hiç bir tehlike yoktur. Her siyasi parti re Meclisin her mensubu da, başkası tarafından elinden tutularak koltuğa oturtulmayacak kadar büyümüş vaziyettedir. Bu bakımdan herkes sorumluluğunu bilmek sorundadır ve ona göre davranmak durumundadır.

Bugünkü Koalisyon bozulursa —ki, devam edeceğini sanmak için hiç bir sebep yoktur— Mecliste ekseriyet ya C.H.P. nin etrafında teşekkül eder, o zaman işlerin gidiş istikameti değişmez ve genel seçim bu ekseriyet için en elverişli zamanda —tabii, kanuni 1965'in geciktirilmesi katiyyen bahis konusu olmaksızın— yapılır. Ya da. A.P. nin etrafında bir ekseriyet teşekkül eder, C.H.P, ve onun yanındaki kuvvetler sevine sevine muhalefete geçerler, herkes yeni mevkiinde görevini bilir, A.P. memleketin idaresine kendi görüşlerini hakim kılar, marifetlerini gösterir.

Ama, "Kiminin parası, kiminin duası" tarzında bir C.H.P. — A.P. Koalisyonu!.. Alicanın siyaset lugatçemize soktuğu tâbirle, yok öyle üç kağıtçılık, beyler!

HAFTANIN İÇİNDEN

Demokratik Usullerin Gerektirdiği

Metin TOKER

Bu satırların yazıldığı sırada. 17 Kasım mahallî seçimlerinde memleketin nasıl bir siyasi temayül izhar ettiği henüz kesin şekilde belli olmuş değildir. Verilen oyların, en ziyade ilgi çekeni, İl Genel Meclisleriyle alâkalı olanıdır. Zira o oylar, doğrudan doğruya milletvekili seçimlerinin seçmen kütlesi tarafından verilmektedir. Her partinin İl Genel Meclisi seçimlerinde ne nisbette oy aldığının bilinmesi memleketin, 1961 seçimlerinden iki yıl sonra siyasî görüş bakımından nasıl bir manzara gösterdiğini ortaya koyacaktır. Tabii bu manzara, siyaset hayatımız üzerinde son derece önemli bir tesir icra edecektir.

Ancak bir noktanın herkes tarafından iyi biilnmesi lâzımdır. Mâna bakımından ne derece değerli olursa olsun, mahiyet itibariyle mahalli secimler Parlâmento içindeki fiili durumu değiştirmez. Hükümtler, genel seçimlerle kurulan Meclisler bünyesinde te«kll edilir, genel seçimlerle kurulan Meclisler bünyesinde dağılır, genel seçimlerle kurulan Meclisler bünyesinde tâdil olunur. Yoksa, mahalli seçimlerin sonuçlarına göre kararlar alınıp,'kararlar verilmez. Bundan dolayı, C.K.M.P. Genel Başkanı olan Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçerin "Oyların yüzde ellisinden fazlası A.P. tarafından alınmışsa, A.P. Hükümeti kurmaya çağırılmalıdır'' yolundaki sözü bir gerçeği ve bir lüzumu ifade etmemektedir. Mahalli seçimlerin neticesi Parlâmento dahilinde bir geniş transfer hareketine yol acar, partilerin milletvekilleri sayısında esaslı derişiklikler olur, en çok milletvekiline, bugünkü gibi C.H.P. değil de A.P. sahip çıkar, takdirde A.P. nin Hükümeti kurmaya çağırılması tabiidir. Ama e, bir başka muameledir. Her halde, Meclis içinde parti» lirin kontenjanları aynı kaldıkça sadece mahalli secimlerin neticesine bakıp tasarruflarda bulunulabileceğini sanmak halidir.. Mecliste en çok milletvekilini C.H.P. elinde tuttukça, demokratik; usuller gereğince Cumhurbaşkanı, bir hükümet krizi halinde önce C.H.P. Genel Başkanını Hükümeti kurmaya davet edecek, ancak ondan menfi cevap alırsa veya C.H.P. Genel Başkam bir hükümet kurmakta âciz kalır, yani çoğunluk, bulamazsa başka alternatif arayacaktır. Bu alternatif A.P. olabilir, bu alternatif bir başka kombinezon olabilir. Bunu, hükümet krizinin ortaya çıktığı anda Meclisin teşekkül tarzı tayin edecektir

Mahalli seçimlerin Parlâmento üzerinde bir tek tesiri olabilir: Nisbetler o şekilde tezahür eder ki Parlâmento içindeki ekseriyet ile memleket dahilindeki ekseriyetin birbiriyle hiç alâkası kalmadığı anlaşılır. Yeni istikametin eskisinden çok farklı bulunduğu ortaya çıkar. O saman, genel geçimlere, gitmek bir şart, demokratik rejimin en basit icabı halise gelir, Bu yol acık durmaktadır.

Mahalli geçimlere dair şu anda elde mevcut bilgi. istikbal hakkında bir takım tahminlerin yapılmasını imkânsız kılmamaktadır. Bir ihtilâl sonrasının doyurduğu anormal ortam içinde meydana çıkmış bulunan ve bün yeri zaruretlerden ziyade arazi zaruretlerin sonucu olan siyasi teşekkuller kaybolmuşlardır. Hemen bütün büyük ye sağlam Demokrasilerde olduğu gibi Türkiyede de siyaset oyununun ortanın solunda ve ortanın, sağında iki kütle partisi arasında oynanacağı anlaşılmaktadır. Nasıl İngilterede Muhafazakârlar ve İsçiler varsa, nasıl Amerika da Cumhuriyetçiler ve Demokratlar kapışıyorlarsa, nasıl Almanyada Hristiyan Demokratlar ve Sosyalistler çarpışıyorlarsa Türkiyede de adı şimdi A.P. olmuş eski D.P. oyları ile C.H.P., oyları daima geniş nisbetler dahilinde bölüşeceklerdir. Bu, partiler sorumluluklarını bildikleri takdirde bir sağlamlık- alâmetinden başka şey değildir. Bugün alınan netice D.P. nin kapatılmasındaki büyük gafleti ve basiretsizliği, tecrübesizliği bir defa daha ortaya koymaktadır. Parti kapatılmakla, onun taraftarlarının kaybolmadığı, ama bu taraftarlar bir başka isim altında tekrar organise edilirlerken ister istemez çok düşük kalitede bir takım kimselerin yemi teşekküle katılıp siyaset hayatını berbat ettikleri böylece tescil edilmiş olmakladır.

A.P. liler 1961'den heri daima C.H.P. nin karşısındaki partileri tek bir cephe olarak görmüşler, kaynaklarının aynı olduğunu söylemişler, memleketin Siyasi temayülünü bir «C.H.P. oyları" nı, bir de "A.P + Y.T.P. + C.K.M.P. oyları"nı karşılaştırarak ifade etmişlerdir.

1961'de ekseriyet usulüyle yapılan Senato seçimlerinde CHP. nin karşısındaki partiler 50 ili, CHP. ise 17 111 kazanılığı halde 1963de gene ekseriyet usulüyle yapılan ve üstelik il sâkinlerinin sadece bir kısmının oylarının ifadesi olan il merkezi belediye başkanları seçiminde C.H.P. kendi illerinin adedini 23'e çıkarmış, karşı taraf ise 42si A.P. nin. 1'i Y.T.P. nin olmak Üzere 43 ile düşmüştür. Tabii bu. kendi başına her şeyi izah eden bir kıyaslama değildir.

İl Genel Meclisi seçimlerinin kati neticesi elbette duruma çok daha fazla aydınlık getirecektir. Ama, 1961'den bu yana siyasi görüşlerdeki değişiklikler hakkında bir fikir vermektedir. İllerdeki duruma itibariyle 1961'de 1957 e nazaran gerilemiş bulunan CHP. 1963'te tekrar 1957'deki durumuna eş, hattâ ondan biraz ileri hale gelmiştir. Değişikliğin İstikameti aynı kaldığı takdirde 1965 seçimlerinde C.H.P. nin 1960'dâki fiili durumuna gelmesi hiç de şaşırtıcı olmayacaktır. Her halde mahalli seçimler, kütlelerin körü körüne ve hislerine bağlı kalarak oy verdikleri isnadını kökünden yıkmıştır. Kati neticeler alındıktan sonra yapılacak bir seçim haritası 1967 seçimlerinin haritasını şaşırtıcı bir tarzda hatırlatacaktır.

Mahalli seçimlerin bir başka hayırlı neticesi, bir küçük ve zihniyeti değişik zümrenin sarıldığı bağımsızlık müessesesinin hiç bir itibar girmemesidir. En ümitli sanılan bağımsız adaylar hiç bir varlık gösterememişler ve bundan yıllarca önce "Rauf Orbay Tecrübesi"nin verdi--i dersin bugün için de doğruluğunu muhafaza ettiği anlaşılmıştır. Her normal Demokraside olduğu gibi Türkiyede de siyaset hayatı partiler çerçevesi içinde cereyan edecek, ama hu partiler kendi üzerlerinde - bağımsız şahısların değil - bağımsız müesseselerin kuvvetli mürakabesini hissedeceklerdir.

17 Kasım 1963 günü, bütün yarda şamil ve bir referandum mahiyetinde olduğu herkesçe teslim edilerek, mahallî seçimler yapıldı. Bu mecmua, seçimlere daha yıl varken, ta 17 Ağustos 1963 günü şöyle yazıyordu:

"Mahallî seçimler şu kadar Belediye Başkanlığı ile bu kadar mahallî meclis üyeliğinin şu veya bu partiye gitmesiyle mâna kazanmayacaklar. Mahallî seçimlerin önemi şu olacaktır: Bakalım, partilerin oy nisbetlerinde 15 Ekim 1961'den bu yana nasıl ve ne gibi bir değişiklik olmuştur!"

Bu önem, tâbir caizse "bütün önemiyle" ortada durmaktadır ve memleketin siyasî hayatının alacağı yeni şekli' o tayin edecektir. Bakalım, iki yıl C.H.P. ye oy mu kazandırdı, oy mu kaybettirdi. Bakalım, iki yıl C.H.P. nin karşısındaki kuvvetlere oy mu kazandırdı, oy mu kaybettirdi. Cevap hayati olacaktır, zira bu iki yıl, dört yıllık teşriî dönemin C.H.P. li İktidar için en müşkil iki yılıdır ve eğer bu devrede oylarda C.H.P. aleyhinde bir değişme Olmamışsa, yahut CHP. lehinde bir ufak kıpırdanma olmuşsa bundan sonraki iki yılın sonunda C.H.P. çok daha diri Ve canlı, seçmenin karşısına yurdun dört bir tarafında çıkacaktır.

Bu haftanın ortasında, bir tozkoparan fırtına ile gözler kamaştırılmak istenilirken asıl netice, yani oyların dağılış nisbeti henüz tesbit edilmiş değildi ve Yüksek Seçim Kurulu harıl harıl buna çalışmaktaydı.

Herhalde "Düşünme Zamanı" ancak bu haftanın sonunda, asıl bilinmesi gereken nokta öğrenildiğinde gelecektir. Ondan evvel söylenecek her laf, laklakıyattır.

Seçimler

Dere ve paça hikâyesi

(Kapaktaki sualin cevabı)

Bu hafta, Türkiyede bir takdim- tehir hatası oldu. Memleketin çok yerindeki çok evde lâcivert elbiseler daha ütülenmeden, Başkentin çok evinde bu renk elbiseler ütülendi. Memleketin çok yerinde çok kimse bu elbiseleri giymeye hak kazanmışlardı. Belediye Başkanı, Belediye Meclisi veya İl Genel Meclis üyesi seçilmişlerdi. Ama Ankarada elbiselerini ütületenler, mahallî seçimlerle kendilerine Belediye Başkanlığı, Belediye Meclisi veya İl Genel Meclisi üyeliği değil, Bakanlık, Başbakan Yardımcılığı, hatta Başbakanlık düştüğüne inanan kimseler oldular. Bunların bir kısmı A.P., bir diger kısmı ise C.H.P. rozetini yakalarında taşıyorlardı. Seçimlerden çok önce, tamamile hususi şekilde karşı karşıya gelmişler ve sonucu hiç de sürpriz olmayan seçimlerden sonra memleketin bir "C.H.P. + A.P. Koalisyonu" tarafından idare edilmesinde aman ne faydalar, ne faydalar bulunduğu hususunda tam mutabakata varmışlardı.

Bunda, bir bakıma, yadırganacak bir husus ta yoktu. Ziira C.H.P., ortaklarından Y. T. P nin gerçekten "ziyadesiyle kaprisli" lideri Alicandan illallah demişti, A.P. ise bir gaflet anında elinden kaçırdığı «koalisyon ortaklığı" nın dayanılmaz hasreti içindeydi. İki taraf ta, mahallî seçimler beklenen neticeyi verdiği takdirde —Vermiştir: Yani C.H.P. ve A.P. 1961'e nazaran ilerleme kaydetmişler, öteki partiler kaybolmuşlardır— birlikte hükümet etmenin memlekete saymakla bitmeyecek faydalar sağlayacağım hesaplamışlardı.

Ütüye verilen elbiseler, bu plân gerçekleşirse, her halde göz önünde tutulan faydalardan birincisini teşkil edecektir.

A. P. de hazırlıklar

Ancak her partide, bu temaslardan haberdar olanlar ve olmayanlar vardır. Temaslardan haberdar olmayanlar, seçimlerin neticesi ortaya çıkar çıkmaz bazen falsolu notlar yükseltmeye başladılar. AP.'de, bilhassa Hasan Dinçerin son derece talihsiz bir. demecinden sonra —Bu Başbakan Yardımcısı, mahalli seçim neticelerine bakıp İktidarın A.P- ye verilmesi gerektiğini söylemiştir!— dereyi görmeden paçayı sıvayanların adedi birden arttı. Evet, Dinçerin dediği yapılmalıydı. İktidar ve Başbakanlık A.P. ye verilmeliydi. A. P. tek başına Hükümeti kurmalıydı. Millet —mahallî seçimlerde— en fazla oyu A.P. ye vermemiş miydi? Bu edebiyata Gümüşpalanın kendisi bile kapılmaktan kendisini alamadı. Bundan dolayıdır ki haftanın ortasında, CHP. nin aklıevvelleriyle başka esaslar dahilinde konuşmuş olan A.P. nin aklievvelleri Genel Başkanın evinde "rahatsız" olarak ihtilâttan meni kararım aldılar.

Gümüşpala "zafer sarhoşluğu"ndan mustaripti!.

Çeşitli lâflar

Buna mukabil seçimlerden sonra, meselâ A.P. nin Genel Başkan Yardımcılarından Faruk Sükan.

"— Demokratik rejimin yerleşmesi için bize düşen vazifeyi yapmaktan çekinmiyeceğiz. Bu vazife ne olursa olsun yükleneceğiz" diye fetva vermeğe başladı, hemen ardından da:

"— CHP. ile bir koalisyon mu? Düşünülebilir.. Ama ne şekilde olacak, buna zaman karar verir" demekten çekinmedi.

Sükan, AP-CHP koalisyonunun bazı şartlara bağlı olduğunu ifade etti. Ancak bu şartların neler olduğunu söylemekten «şimdilik" çekindi. :

"Bilmiyenlerin Havası" ise, A.P. İçinde haftanın ikinci günü şiddetle esmeğe başladı. A.P. tek başına Hükümeti kurmalıydı. Halkın büyük çoğunluğunun itibar ettiği siyasî teşekkül olarak bu hak kendilerine veril-

Mümtaz Tarhan seçimi kaybettikten sonra
Yere bakıp yürek yakamadı

Ah, daha öğreneceğimiz o kadar şey var ki...

İngilterede, bir ara bütiin belediye seçimlerini Muhafazakârlar kaybetmekteydiler, İsçiler kazanıyorlardı. Bir tek gün İşçilerin lideri, Gaitskell veya wilson, siyah ceketleriyle çizgili pantalonlarını giyip te «Vazife kabul etmeye hazırız!" diye ortaya çakmadılar.

Bugün bakıyoruz, aaa. bizim Pala Paşa demeçler veriyor: "Vazife kabul etmeye hazırız!" Partisi, tebliğler yayınlıyor.

Ama, şaşılacak adam sadece Pala Paşa mı? Haydi Alicanı bir kenara bırakınız. O ciddi ve aklıbaşında Hasan Dinçer "Hükümeti A.P. kurmalıdır" derse Pala Paşa neden sesini yükseltmesin?.

Bir mahalli seçimden sonra Muhalefet der ki: "Memleket yeni bir siyasî temayül izhar etmiştir. Yeni genel seçimlere gitmek lâzımdır!" Bu lâfın baş üstünde yeri vardır. Mevcut Meclisteki ekseriyet durumu ölçer, biçer, bir karara varır. Yeni Seçimlere gitmesi de makbul vs meşrudur, seçimlerin tabii tarihini beklemesi de.. Zira Demokrasilerde sadece Muhalefetin değil. İktidarın da faydalandığı avantajlar vardır ve İktidar kendisi için en uygun seçim zamanını Seçmekte serbesttir. Nitekim İngilterede Muhafazakâr Parti İşçilerin bütün feryatları karşısında kös dinler tavır takınmış, memleketteki cereyanın tersine dönmesini sükûnetle, ama ara Seçimlerinin neticelerinden gerekli dersleri alarak ve tabii, demokratik usullerin zirvesine halel getirmeden beklemiştir. Zamanı gelmediği için İngilterede seçim hâlâ bugün dahi yapılmış değildir. Fransada da 1950'nin başında General de Gaulle'ün kurduğu R.P.F. bütün mahallî seçimleri silip süpürmüş, herkese duman attırmıştı. Fakat Meclis yeni seçim talebini tınmadı, seçimler zamanında yapıldı. R.P.F. umumi seçimlerde mahalli seçimlerde gösterdiği başarının onda birini gösteremedi ve hezimete uğradı.

Gümüşpala hükümet kurtaracak! İyi. Peki ama, kiminle? Belediye Başkanlarıyla mı? Eğer Mecliste bir takım Gruplar, mahalli seçimlerde kazanamadılar diye hemen şu anda muallakta kaldıkları, bittikleri, söndükleri kanaatindeyseler yapacakları şey ya acele genel seçim kararı Vermek, ya da, daha iyisi ayrılmaktır. Nitekim İbrahim Ökteni, Bursa Anayasa Referandumunda Hayır oyu verince. "Ben artık bu Ut Kurucu Mecliste temsil edemem" diye çekilmişti. Sakarya da dahi kazanamayan Alican, eğer tutumunda samimiyse, çekilir gider. Ama, Belediye Meclisi seçimiyle Millet Meclisinde ekseriyet değişikliği olur mu?

Bunlar hep, bilgisizlikten, görgüsüzlükten geliyor. Bir Demokrasidir tutturmuşuz. Ama bu sistemin usulleri, kaideleri nedir? Ne zaman, ne yapılır? Ne meşrudur, ne değildir? Ne doğrudur, ne yanlıştır? Hiç haberimiz yok. Söylenen naneleri duyunca bazen akıl duracak gibi oluyor. Bazen de, daha fazla tevekkülle İnsan diyor ki: "Yok ki» bu rejimin ananesi.. Nereden bilecek adam?"

Ama, adam, bir liderse önce sorar, öğrenir canım!.

meliydi. Ancak iş biraz derine varınca bunu nasıl yapacakları konusunda terecdüdler başladı. Sabahleyin bas lıyan hava öğlene doğru tamamen dağıldı ve :

"— Yok, canım... Meclisteki çoğunluk meselesi de mühimdir" dendi.

AP. içinde son hava, Koalisyonun devam edeceği kanısıydı. YTP ve CKMP liderlerinin sözlerine rağmen bazı AP il milletvekilleri Koalisyonun devam edeceğini belirttiler. Sadık Tekin Müftüoğluna bu konuda bir sual sorulduğunda genç milletvekili bıyık altından güldü ve:

"— Demokratik rejimin icaplarına acaba Koalisyon partileri uyar mı dersiniz?" kabilinden lâflar kondurdu.

Ancak bilinen, AP. de iri kıyım politikacıların CHP. ile bir ortaklıkta fayda umduklarıdır. Meselâ Çağlayangil ve ilk Koalisyon kabinesinin Bakanlarından Ahmet Topaloğlu bu fikrin ciddi taraflısıdır. Bunlar iki kuvvetli parti tarafından kurulacak, —ve kendilerinin Bakan olacakları— ortaklığın memlekete faydalı olacağını rahatça İfadeden çekinmemektedirler.

Bu fikirlerini Topaloğlu, ilk Koalisyon Kabinesinde beraber bulunduğu ve bugün Bakan olmayan bazı "ziyadesiyle ihtiraslı" genç C.H.P. İllerin temayüllerini öğrendikten sonra derleyip toparlamıştır.

Fakat A.P. yöneticileri teçimlerden sonra bir "resmî tutum" almanın lüzumunu, her vakit olduğu gibi gene C.H.P. den önce gördüler. A.P. Genel İdare Kurulu hemen toplandı ve taktiği tespit etti. Evvelâ kati neticelere intizar edilecek, sonra Temsilciler Meclisi toplantıya çağırılacak ve kati vaziyet tespit edilecekti. Bu arada şayi olan bazı söylentiler A.P. 11 yöneticilere intikal ettirildi. A.P. Genel İdare Kurulunun nüfuzlu üyesi Vedat Ali Özkan söyle dedi :

"— Resmî veya gayriresmî hiç bir temas yapılmadı CHP. kanadından hiç bir teklif almış değiliz. Alırsak düşünürüz. Bize iki şekilde teklif yapılabilir: Doğrudan doğruya Hükümeti kurmak, ya da C.H.P. nin ve İnönünün başında bulunduğu bir Koalisyona iştirak etmek,! Her iki halde de. ileri süreceğimiz şartlar olacaktır."

Bundan sonra Vedat Ali Özkan sözlerine şartı ilâve etti: Acele yanılacak bir genel secime kadar bir "Ara Hükümet" formülü!

A.P. li Sadettin Bilgiç de Koalisyonla ilgili temaslar konusunda hemen hemen Vedat Ali Özkan gibi konuştu ve resmî veya gayriresmî bir temas yaptlmadığını sözlerine ekledi.

Ya bilmiyorlardı, ya bilmez görünmeyi tercih ediyorlardı.

C.H.P. de ise....

u haftanın başında pazartesi günü saatler 24'e yaklaşıyordu ki CHP.

Eroğan Seçimde. sonra,
Ya, Altunizadeliler ne dedi?

Biraz rakkam

eçimler yapıldı ya.. Şimdi herkes, müstakbel koalisyonun kimlerle, nasıl yapılacağım konuşmakla meşguldür. Ama bunu konuşanlar, çok zaman bir küçük hususu unutmaktadırlar: Rakkamlar. Acaba, rakkamlar ne diyorlar?

Önce, Parlâmentoda kuvvetlere bir bakalım:

	MM.	*Senato*	*Toplam*
C.H.P.	*175*	*35*	*210*
A.P.	*145*	*59*	*204*
Y.T.P.	*51*	29	*80*
C.K.M.P.	*25*	9	*84*
M.P.	*16*	6	*22*
T.İ.P.	—	*2*	*2*
Bağımsız	*29*	*41*	*10*
Açık	*9*	*4*	*13*
	450	*185*	*635*

Mahalli seçimler, bir iktidarın teşkilini sağlamaz. İktidarlar, Parlâmentodaki kuvvetler tarafından kurulur. Bizde, Hükümetin Millet Meclisinde çoğunluk alması lâzımdır. Bu çoğunluk, 226'dır. Yani, hukuken, 226 oyu toplamayan bir kabine güven oyuna sahip sayılmaz.

Bir defa, bir "CH.P.+A.P. Koalisyonu" kafalardan çıkarılmalıdır. Bunun, ciddiyetle hiç bir alâkası yoktur. Kabineyi ya CELP. li, ya A.P. li bir Başbakan kurar.

C.H.P. Mecliste Hükümeti kurma şansım A.P. ye verdiği takdirde A.P. yanında kimleri bulacaklar? Bir defa, kendi 145 adamı vardır. Bunlara en hayali ihtimalde Y.T.P. nin 51 adamı, C.K.M.P. nin 25 adamı, MP nin 16 adamı ve 29 bağımsızın tamamı katılırsa ortaya 266 kişilik pırıl pırıl bir ekseriyet çıkar!

Ama, hayâl konuşmayalım. Memlekette tükenmiş Bölükbaşi, bir siyasi kan tazelenmesine "hayat memat meselesi" olarak muhtaç bulunduğundan kuvvetinin tamamını Gümüşpalanın emrine verebilecek tek liderdir. Bu, "145+16=161" eder. Bu koalisyona, Alicanla veya Alicansız, Y.T.P. den taş çatlasa 30 kişi girer. Hele Y.T.P. milletvekillerinden çoğunun geldiği Doğu bölgesinde C.H.P. hem Y.T.P. yi, hem A.P. yi hezimete uğrattıktan sonra bu maceraya atılacak Y.T.P. milletvekillerinin bundan fazla olacağını sanmak tamamile hayâldir. Bu mllletvekilleri, haklı olarak, CH.P. ile daha iyiniyetli bir ittifakı tercih edeceklerdir. Bir diğer kısmı ise belki T.I.P. e geçecektir. Ama Y.T.P. den 30 kişi gitse, yeni Koalisyonun çekirdeği 191'e çıkar.

Bugünkü Koalisyonda C.H.P. nin en güvenilir mütte-

Genel Merkezinin telefonu uzunca müddet çaldi. CHP. Genel Merkezinde, o sıralarda Gençlik Kollarında çalışanlardan başka kimse yoktu. —Böyle zamanlarda, daima olduğu gibi..— Telefonu Gençlik Kolları üyelerinden biri açtı. Ses, yabancı değildi, sanki burunlarının dibinden konuşuyormuş hissini veriyordu. Halbuki karşı taraftan gelen ses Başbakan Yardımcısı Turhan Feyzioğluna aitti. Feyzioğlu Paristen konuşuyordu. Sordu :

"— Kemal Satır orada mı?

"—Yok efendim...

"— İbrahim bey., öktem?"

"— Yok beyefendi..."

"— Emin Paksüt veya Kırca da mı ok?"

"— Burada bizden başka kimse yok efendim.."

Telefonda uzunca bir sessizlik oldu. Bundan sonra gene Feyzioğlu konuştu:

"— Bende telefon numaraları yok, sorduklarımın... Siz biliyorsanız, verir misiniz?"

Gençlik Kollarındaki genç C.H.P. iller Feyzioğlunun isteğini yerine getirmek için koşuştular. Bu arada Başbakan Yardımcısı seçimler hakkında bilgi istedi. Gençler durumu kısaca izah ettiler ve henüz kesin sonuçların alınmadığını belirttiler. Feyzioğlu Ankarayı ve İstanbulu sordu. Kendisine gerekli olan söylendi. Karşılıklı teşekkürden sonra telefon kapandı.

Feyzioğlunun, sorduğu telefon numaralarından arkadaşlarını arayıp aramadığı meçhuldür. Meselâ Coşkun Kırcaya bu sual sorulduğunda şöyle demiştir:

"— Ben ilk defa sizden duyuyorum. Zaten o gece evde değildim".

Gerçekten o gece Kırca evinde değildi. Evinde olan sadece Emin Pâksüttü. Paksüt feci bir grip geçiriyordu Konuşmaktan yoruluyordu ama, gene de konuşmadan yapamıyordu.

Belki de bundan dolayıdır ki, C.H.P. nin "Feyzioğlu Grupu" diye bilinen takımından bir grup haftanın başında, seçim neticeleri kısmen belli olduğunda Paksütün evinde toplandı. Ancak, nedense, bu toplantı konusunda alâkalılar hem pek ketum, hem de Pek sinirli konuştular. Daha ziyade sakin olmakla şöhret yapan Paksüt, bu görüşmeler hakkında kendisinden bilgi soran AKİS mensubunu tersledi. —AKÎS mensubu da, pek üzüldü!—

Paksüt :

"— Evimde yapılan toplantılar hakkında bir şey söylemeye mecbur değilim. Benim arkadaşlarım evîme gelirler, giderler. Bunda kimseyi İlgilendirecek bir husus görmüyorum!..." diyordu ama. üzerine fazla varılınca da, diğerleri kadar rahat inkâr. edemiyecek tabda olduğu için "Hayır" da diyemiyordu.

Ama meselâ Kırca, bunu pervasızca inkâr edebiliyordu:

"— Böyle bir toplantının yapıldığı külliyen yalandır. Bu konularda herkes herkesle bir şeyler konuşuyor. Satır da İçişleri Bakanlığında buna benzer konuşmalar yaptım. Paksütle telefonla konuştum. Ama özel bir toplantı yapıldığı yolundaki haberleri kesin olarak yalanlıyabilirim,."

Kırca "Peki, özel olmayan bir toplantıdan ne haber?" denildiğinde, burnunu havaya kaldırıp yürümeyi tercih etmektedir.

Her halde C.H.P. içinde bir A.P. il koalisyonu isteyenden çok istemeyen vardır ve bunlar zayıf değildir. A. P. de böyle bir koalisyonuı hazırlıklarının yapıldığı duyulduğunda, Çarşamba günü, çok C.H.P. li bu lâfı ağızına bile almıyor, başkasına da aldırmıyordu. Grupun Başkan Vekillerinden Rüştü Özal bunların biriydi, Öteki Başkan Vekili Lebit Yurdoğlu ise şöyle dedi:

"— A. P. İle koalisyona gitmek kabildir. Ancak bu ortaklık, bizim tarafımızdan katiyyen tavizsiz olmalıdır. Anlaşmada taraflar birbirinden fazla şeyler istememelidir."

Ancak Yurdoğlu, zafer kazanmış havası içindeki bir partiyle oturulup konuşulduğunda o yandan '«hiç bir talep gelmemesi" nin muhtemel olamayacağını bilecek kadar akıllı ve tecrübeli bir particidir.

YTP. ve ötesi...

Seçlm sonuçlanma bir kısmının belli olmasıyla en fazla sarsıntı geçiren YTP. oldu. Zaten, işleri de onun kompleks küpü lideri karıştırdı. Pa-

konuşalım

fiki olarak görev gören C.K.M.P. de A.P. İl koalisyon sadece, Tahtakılıç Grupunu bulabilir. O da, belki.. Bu, en iyimser hesapla 15 kişi demektir. En iyimser ve en mübalağalı hesapla.. Böylece, 191 rakkamı 206'ya çıkmaktadır. 29 bağımsızdan, gene bol keseden yirmi tanesi maceraya girmezse, Gümüşpala 226 rakamını bile bulamaz. Sadece 226 ile ise, fitten bir hükümetin kurulabileceğini sanmak hiç bir şey bilmemek demektir.

C.H.P. nin şansı

Buna mukabil, böyle bir denemeden sonra C.H.P. bir ekseriyet kurmaya yanaşırsa durum ne olacaktır?

Bir defa, C.H.P. nin sağlam 170 adamı vardır. Bunlara 20 C.K.m.p ve 20 bağımsızın katılacağında hiç kimse şüphe etmemelidir. C.K.M.P. nin sağlam bir ortak olarak 25 adamıyla bu cepheye katılması sürpriz sayılmamalıdır. Ama ihtiyatlı davranıldığı takdirde C.H.P. 210 kişi bulmaktadır. Buna, Y.T.P. den 25 kişi gelirse, Mecliste ekseriyet olur. Bölükbaşıya gelince, ona bir davetin vuku bulmayacağı tabiidir.

Tabii, iki büyük partiden birinin 175, diğerinin 145 milletvekiliyle temsil edildiği 450 kişilik bir Mecliste, bizim ekseriyet sisteminde alıştığımız çok rahat ekseriyetleri bulmak imkânı yoktur. Ama unutmamak lazımdır ki bugün Koalisyon da '«170 + 51+25=246" kişiden çok zaman verilen fireyi Bağımsızların doldurmasıyla bunca işi başarmıştır.

Üçüncü yol

Fakat, böyle hallerde demokratik usuller bir imkan daha vermektedir: Ekalliyet Hükümetleri. A.P. li bir hükümeti, Koalisyona katılmaksızın C.H.P. güven oyu verip işbaşına getirir, yahut C.H.P. 11 bir hükümeti, Koalisyona katılmaksızın A.P. destekler ve İktidarı onda bırakır. Ama bu ihtimâl daha ziyade, en kısa samanda genel seçimlere gidileceği hususunda A.P. ile C.H.P. arasında bir Centilmenler Anlaşması yapıldığı takdirde düşünülebilir ki milletvekillerinin böyle bir "öncelik'' i nasıl karşılayacakları belli değildir. Her halde, eğer mahalli secimler C.H.P. nin başaşağı değil, yukarıya doğru gittiğini gösterirse ne C.H.P. böyle bir acele için lüzum hissedecektir, ne de Meclisin ekseriyeti. Aksine, o takdirde iki yıl içinde memleketteki siyasi temayül istikametinin daha verimli netice vermesi için bir C.H.P. li koalisyon daha canla başla çalışacaktır.

Her halde, memleketin idaresinin "idaresiz" kalması hiç bir şekilde bahis konusu değildir.

Yeni genel seçimli veya yeni genel seçimsiz...

---

zartesi günü YTP. yöneticileri 1961 seçimlerine nazaran Belediye Başkanlıkları ve Belediye Meclisi üyelikleriyle ilgili oylarda korkunç bir düşüş hasıl olduğunu görünce büyük ümitsizliğe kapıldılar. O gün Başbakan Yardımcısı Alicanın makam odasında Turan Kapanlı, Gökay ve Aybar bir araya geldiler. Bunlardan Kapanlı. Koalisyonda kalmanın artık bir faydası olmıyacağını. çıkmanın eşyanın ta biati icabı olduğuna savunda Alican düşünceli, pek fazla lâfa karışmadan konuşulanları dinledi. Koalisyonun hararetli Olmasa bile "çaktırmadan taraflısı Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı Gökaydı. Meselenin üzerinde fazla durmadı ama bir ara:

— Hükümette kalmak daima büyük avantajdır" gibilerden konuştu. Aybara gelince. YTP. nin ikinci adamı da düşünceli ve tereddüd içindeydi Bir iki gün daha beklenmesi ve İl Genel Meclisi seçimlerinin sonucunun alınması gerektiğini söyledi. Nihayet Alican işi Genel îdara Kurulunun hal ledebileceğini söyliyerek büyük yükü adeta üzerinden attı.

YTP. Genel İdare Kurulunda açılan müzakerede Koalisyondan çekilinmesinin grupa götürülmesi kararlaştırıldı. Aslında, Genel İdare Kurulu üyelerinden ikisi hariç, diğerleri kendilerini bu kararı almak mecburiyetinde hissetmektedirler. Aydın Yalçın, Kapanlı,, Kâmuran Evliyaoğlu, Azizoğlu, Abdullah Caner bu kararda ısrarlıdırlar. — Hiçbiri Bakan değildir ve artık Bakanlıkları güçtür—. Sadece Gökay ve Mumcuoğlu Koalisyonun taraflısıdır. Nitekim Mumcuoğlu, Çarşamba günü CHP. 11 Bakanlardan Orhan Öztrakı ziyarete gitti. İki ortak bu konuda uzun uzun görüştüler. Mumcuoğlu fikrini Öztraka söyledi. Koalisyondaki bir YTP belki kendisini toplıyâbilirdi. Ama artık ipin ucu elden kaçtığına göre Koalisyon dışı bir YTP nin zerre kadar hükmü kalmıyacaktı. Mumcuoğlu - 15 gün kadaevvel İmâr Bakanlığına getirilmiştir - biç değilse bir müddet daha beklemenin faydalarından dem vurdu. Sözlerinde, gerçek payı yok değildi.

Ama Mumcuoğlunun bu düşüncesine rağmen Genef Başkan Alican bir gün içinde fikrini tamamen değiştirmiş, çekilme tarafma tam manâsıyla meyletmişti. Başbakan İnönüyle yaptığı görüşmede bunu CHP. Genel Başkanına açıkça söyledi. YTP. nin Koalisyonda kalmasının bir sebebi bulunmadığını belirtti.

Ertesi gün iş tamamen aydınlandı. Başbakanlıktan çıkarken Alican gazetecilere :

"- Artık her şey bitti.,." dedi.

Daha sonra Meclise gelerek "Koalisyon Koridoru" denilen dipteki koridorun ucunda bir. masaya oturdu. Sual yağmuruna her zamanki soğukkanlılığıyla cevaplar verdi;

"—Demokratik rejimin yerleşmesi için YTP. elinden geleni yaptı. Artık Koalisyonda kalmamızda bir sebep göremiyorum.."

Alican meseleyi Grup Yönetim Kurullarına ve Genel İdare Kuruluna götüreceğini İfade etti. Sözlerinden, bunu bir formalite gözüyle gördüğü anlaşılıyordu. Nitekim bu mercilerden aksine bir karar çıkabileceği yolundaki soruyu gülümsiyerek cevapladı :

"— Zannetmiyorum.. Gruptaki arkadaşların büyük bir kısmı benim fikrimde... Ayrı fikirde olanların istediklerini yapılalarmda serbest olacakları da tabiidir.'*

Bu arada bir gazeteci sordu.:

"— Peki beyefendi.. Ya, gene bit hükümet krizi olursa?.."

Alican başım yukarı kaldırıp omuzlarım silkti ve :

"— Onu da başkaları düşünsün.," dedi.

Gerçekten YTP içinde genel fikli Alicanın söylediği gibidir. Raif Aybar da meseleyi aynı açıdan ele aldı:

"— Bugüne kadar dayandığıma kit lelerin. ayağımızın altından, söylenildiği gibi kaymadığını sanıyorum. AP. nin, halkın % 85 i bizimle beraberdir yaygaralarına rağmen, Meclisteki Koa lisyon partilerinin % 60 oya sahip olduğunu sanmaktaydık. Durum, düşündüğümüzün yanlış olduğunu gösterdi. Biz artık' bittik. Geçmişte bunun misalini gördük. Menderes dayandığı kitlenin 1960'da kendisine ait olmadığını anlamış ve seçime gitmiş ol-' saydı İhtilâl olmazdı. Bence bu durum

karşısında AP. yi Hükümeti kurmaya davet etmekten başka çare yok!"

Aybar, Demokrasiyi unutmuş görünmektedir.

Dervişlerin zikri...

YTP. deki kesinliğe karşılık CKMP. İçinde tereddüd devam etti. iki cami arasında binamaz kalan siyasî teşekkül aslında Koalisyonda kalmayı istiyor ve bunu memleket gerçelerine uygun sayıyordu. Ama ikinci ortağın ayrılışı bu imkânı ortadan kaldırıyordu- Dinçer Koalisyondan çekilmeyi, AP, oyların *% 51* ini alması halinde mümkün görüyordu. İl Genel Meclisi seçimlerinin sonuçlarının bek lenmesi düşüncesi buradan doldu. CKMP Müşterek Grup toplantısında bu konu üzerinde tartışıldı. Milletvekilleri, bıkmışcasına meseleyi başlarından attılar ve karar şöyle verildi:

"Bu işi Genel İdare Kurutu karara bağlasın!"

Asıl cümbüş

Haftanın başlarında ciddi bir mesele olarak politikacıları kara kara düşündüren mahalli seçimler aslında, pazar günü — cinayet ve yaralama olayları bir yana bırakılırsa — son derece eğlenceli geçti. Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerde hava bir İlkbahar sabahı kadar güneşli ve berraktı. Seçmenler sandık' basına koştular, oylarını kullanmak için uzun kuyruklar teşkil ettiler. Ancak bu kuyruklar daha çok gecekondu mahallelerinde, varoşlarda görülmekteydi. Merkezlerde ise "kibar halk". Pazar gününü daha başka şekillerde değerlendirmeyi tercih etmişti Meselâ İstanbulluların büyük bir çoğunluğu Boğaza ve sayfiye yerlerine atan etti. Ankarada ise Çankaya. Gazi Orman Çiftliği île Baraj ve Eymir gölü en çok rağbet gören yerler oldu-

Bu arada, Ankarada 324 numaralı sandıktan çıkan Macaristan Hürriyet Cemiyetinin broşürleri Başkentte günün olayı olarak kabul edildi. Cemiyet üyeleri hür dünyaya seslerini duyurabilmek için bu yolu tercih etmişler ve zarflara oy pusulaları yerine hürriyet broşürlerini koymuşlardı. Ancak olay AP kampında bambaşka bir şekilde ele alındı. Bir AP li :

"— Bak şu komünistlere! Seçimle bile propaganda yapmaktan geri kalmıyorlar" diye acı acı yakınmaktan kendini alamadı.

Halbuki Hür Macarlar, antikomünisttirler.

İzmirde de aşağı yukarı buna benzer bir olay sandık kurullarını halli son derece çetin bir problemle karşı karşıya getirdi. Merkez ilçedeki bir sandıktan oy pusulası yerine iki adet 10 liralık çıkmıştı. Olaya şahit olanlar uzunca bir süre düşünmelerine rağmen bu paraları zarflara koyan seçmenlerin hangi partiye teberruda bulunmak istediklerini bir türlü çıkaramadılar!...

Kulağa Küpe

Alicanname

Alican buyurmuş ki: "Eğer biz Koalisyon Partileri oyların yüzde 50'sini alamazsak, benin, iliç bir kuvvet Koalisyondu tutamaz!"

Aman, ne zaman "Biz, Koalisyon Partileri" olduk ? Daha, başta Alicanın kendisi, çok YTP. sözcüsünün radyo konuşmasının pası, kulaklardan gitmedi. Adamlar, Koalis yon kazanmasın diye gırtlaklarım paraladılar ve C.H.P. ye düşman lıkta bütün kulaktan geçtiler. Şimdi, avuçlarım yalayınca, "Biz, Ko alisyon Partileri" oluyoruz!

Tutucu kuvvete gelince.. Meşhur "Muhtıra Fiyaskosu" ndan sonra, biz Alican, Koalisyonda tu tucu değil itici kuvvetin dünyada bulunmadığını sanıyorduk.

Yanılmıştık, Ne mutlu bize..

Emin Paksüt
Bu ne hiddet, bu ne şiddet!

İlginç olaylar

Ertesi sabah yurdun her yerinde gazeteler kapış kapış satıldı. Halk, seçim sonuçlarım gazetelerden son derece dikkatle izliyordu.

Gece yarısından sonra İstanbul'la . seçim sonuçları yavaş yavaş alınmağa başlandı ve sabahın ilk saatlerinde AP Belediye Başkan adayı Nuri Eroğan basına ilk beyanatını verdi:

"— Kazanamıyan arkadaşlarıma hayat yolunda başarılar dilerim. Hele bir yerimize oturalım, ondan sonra bol bol konuşurum."

Bu arada en üzgün aday, hiç şüphesiz, kısa bir süre önce AP den istifa ederek, seçimlere CKMP. nin desteğile bağımsız olarak katılan eski İstanbul Valisi Mümtaz Tarhandı. Tarhın öfkeden küplere biniyor ve gazetecileri beyanat bombardımanına tutuyordu:

"— Faka bastırdılar beni! Seçim günü bile benim adaylıktan vazgeçtiğimi her tarafa yaymışlar. En yakut arkadaşlar, niçin adaylıktan vazgeçti" ğimi soruyorlar. AP teşkilatının her tarafına benim, Eroğanı desteklediğimi yaymışlar!. Ayrıca, pek çok sandıkta da oy pusulaları kayboldu. Şikâyetlerimizi Seçim kurullarına bildirdik."

AP. nin. Taksimdeki il Merkezi binasının üçüncü katında gazetecilere ayrılmış olan odayı ise gazetecilerden çok, "Beşbin ilerdeyiz", "On bin ileriye geçtik" müjdelerini tekrarlayan teşkilât mensupları doldurmuştu. Bir aralık bunlardan birinin ortaya attığı bir i inci, günün esprisini teşkil etti. Genç bir partili, AP nin. Şişli ilçesinde de seçimleri aldığını öğrenince kendini tutamamış ve :

— Şişlide de tâmammış!, Bu İş bitti, arkadaşlar! Ben size demedim mi? Babamız —" Baba" dediği. Kemâl Aygündür — yaptırdı, ağabeyimle oturacak" diye bağırdı.

İstanbuldaki seçimlerin en ilgi çeken yönü ise Eroğanın ikamet etmekte olduğu mahallede aldığı oy miktarı oldu. İstanbulun yeni Belediye Başkanı, diğer semtlerde aldığı günlerce oya mukabil kendi oturduğu Üsküdarın Altunizade mahallesinden ancak 17 oy koparabilmişti. Bu, her horozun kendi çöplüğünde öttüğü atasözünü yalanladı. Ama, Altunîzadeliler için yapacak başka bir şey yoktu. İstanbulun diğer semtlerinde Nuri Eroğanı tanımıyorlardı, bilmiyorlardı. Altunîzadeliler ise Nuri Eroğanı tanıyorlardı, biliyorlardı!.

Grevler

Bir grevin hikâyesi

İstanbul Emniyet Müdürlüğünün en üst katındaki, "çifte ay" lı kapısı devamlı kapalı dairede, geçtiğimiz hafta içinde enteresan bir konuşma cereyan etti. Siyasi Şubenin Müdür muavinlerinden biri, Bozkurt Mensucat Fabrikasında grev yapan 1053 işçiden biri ile karşı karşıya oturmuş konuşuyorlardı. Muavin:

"— Anlat bakalım, bu kanunsuz greve niçin katıldın?" diye sordu.

Karşısındaki koltukta oturan utangaç tavırlı, otuzbeş yaşlarındaki adam:

"— Bilmem ki beyim... Oniki senelik işçiyim. Benim aklım ermiyor böyle şeylere. Grev yapacağız, dediler, uyduk. Sendikacılarımız böyle istemiş" diye cevap verdi.

Geçtiğimiz hafta içinde Veliefendi Hipodromunun birkaç yüz metre ilerisindeki Bozkurt Mensucat Fabrikasında cereyan eden greve katılanların hemen hepsi de, bu oniki yıllık işçi gibi hareket etti. "Greve niçin katıldın?" sorusuna cevap veremeyen grevciler, basit bir taktik hatasının, daha doğrusu, "acemi sendikacıların kurbanı" olduklarını söylediler.

Bozkurt Mensucat Fabrikası işverenleri bundan bir ay kadar önce. fabrikalarında çalışan işçilerin bağlı bulundukları iki ayrı sendika temsilcileri ile toplu sözleşme müzakerelerine girişmişlerdi. Biri "Teknik İdeal Mensucat İşçileri Sendikası" diğeri ise "Bozkurt Mensucat İşçileri Sendikası" ismini taşıyan bu iki teşekkül, işçiler adına yaptıkları görüşmeler sırasında, bir ara kendilerini feshedivermişlerdi. Her iki sendika daha sonra fevkalâde bir kongre yaparak birleştiler ve "Teknik İdeal Mensucat Sendikası" ismini aldılar. Ancak işler yine de düşündükleri gibi yürümedi

İşçiler önemli Uç talepte bulunuyorlardı: 1 — Yemeklerin kalori miktarının artırılması, 2 — Ücretlerin asgari 20 lira 18 kuruş olması, 3 — Çalıştıkları servisten başka bir servise nakledilmemeleri...

Aslında her üç talep de işveren tarafından uygun karşılanmıştı. Ancak, karşılıklı masa başına geçildiğinde, İşverenler Sendikası mensupları, işçi Sendika» yetkilileriyle ücret meselesinde ihtilâfa düştüler. İşverenler Sendikası yetkilileri, Bozkurt Fabrikası işvereninin kabul ettiği taleplere diğer işyerlerinden örnek gösterilmesini istediler. İşte bu husus, ücret meselesiyle ilgili maddenin kabulünü güçleştirdi. Bu arada, iki sendikanın birleşmesi sırasında açıkta kalan bazı sendikacılar da, "işler gecikiyor, haklarınızı güç alırsınız" gibi tahrik edici sözlerle ortalığı karıştırmağa başlamışlardı.

Geri tepen silâhlar

İşçi temsilcileri, grev kararını derhal uyguladılar. 1053 işçi bir anda işlerini bıraktılar. 275 sayılı Toplu Sözleşme ve Grev Kanunu hükümlerime uyulmadığı yolundaki ikazlara kulak verilmedi. Fakat gün geçtikçe silâhlanıl geri teptiğini hissediyorlardı. Olaya seyirci kalamıyacağını anlıyan Türk-iş, geçtiğimiz hafta İstanbulda bulunan I. Bölge temsilcisi İsmail Topkarı Bozkurt Mensucat Fabrikasına gönderdi. Büyük ümitlerle fabrikaya gelen ve bir konuşma yapan Topkar, bir anda hayal kırıklığına Uğradı. Etrafım saran topluluk, kendisine, "Amerikan parasıyla hareket eden bir teşekkülün temsilcisini dinlemeyiz" diyor ve Topkarın "Beni dinleyin, beni dinleyin arkadaşlar!" hitabına "Yuh!" sesleriyle karşılık veriyordu. İsmail Topkar, bütün çabalarının boşa gittiğini görünce, ağlayarak işçi arkadaşlarının yarımdan ayrıldı ve durumu bir raporla Türk-İş merkezine bildirdi.

Grevin üçüncü gününde İstanbul Sıkı Yönetim Komutam Refik Yılmaz bir tebliğ neşretti ve "Kanunsuz grev yapanların altı ay hapis, 1000 lira para cezası ile cezalandırılacaklarım" bildirdi. İşçiler, tebliğin mânâsım ilk anlarda kavrıyamadılar. Fakat Sıkı Yönetim Komutanlığında görevli bazı subaylarla Emniyet kuvvetlerinin olay yerine gelmesi üzerine meselenin ciddiyetini anladılar ve kendilerine hitap eden Emniyet Müdürü Haydar Özkını dinlemeğe koyuldular. Özlkın:

"— Madem ki taleplerinizden şimdilik vazgeçiyor ve sadece çalışmadığınız günlerin parasını istiyorsunuz, sizi temin ederim ki bu hususta müspet bir karar alınması, için işverenle temasa geçeceğim" diyordu.

Grev başladıktan sonra işçiler flamalarıyla
İlk heyecan

Emniyet Müdürünün, Bozkurt Mensucat Fabrikası önünde yaptığı konuşmadan dolayı omuzlara alındığı ve Polis kuvvetlerinin fabrika dışında kalabalık bir yığın teşkil ettiği sıralarda, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Ekipler Amirliğinin 274500 numaralı telefonunda bir konuşma cereyan etmekteydi.

Telefonun öbür ucundaki ses, "Haseki Hastahanesinde doktorlar, hastahane personeli ile hastalar ve hasta sahipleri arasında büyük bir kavga olduğunu" söylüyor, yardım istiyordu. Bu başta konuşan gözlüklü genç. Ekip-, ler Amiri ise :

"— Ne yapayım? Bütün kuvvetle-. rimiz şimdi grev mahallinde. Mahalli karakolla temasa geçin.' Fakat durum mademki çok vahim, ben şimdi maiyetimdeki polisleri derhal gönderiyorum" diyordu.

Hastahanedeki arbede. Emniyet kuvvetlerinin değil, hastahanede bulunan sağduyu sahiplerinin müdahalesi ile önlendi. Hastalara kötü muamele yapıldığını ileri sürerek, Önce münakaşa, sonra da kavga edenler duru?nu yetkili makamlara bildirdiler.

Triodaki grev

Olup bitenler sadece bunlardan ibaret değildi. Ortada bir de Trio grevi vardı ve henüz bir sonuca bağlanamamıştı.

Topkapı Arpaemini yokuşu No. 33'-de faaliyette bulunan Trio lâstik fabrikası işçileri. Lâstik-tş sendikasının teşebbüsüyle greve başlamışlardı. Fakat bu grev -ki Grev kanununun kabulünden sonra yapılan ilk kanuni :grev

Sakallı bir grevci
özenti mi?

sayılabilir- hayli enteresan bir şekilde gelişiyordu.

Fabrika sahibi Celâl Anson ve hukuk müşaviri, Lâstik İşverenleri Sendikasını muhatap gösteriyor, toplu sözleşmenin onlarla imzalanmasını istiyordu. Fakat Lâstik-işin elindeki zabıtlara göre Trio, Lâstik İşverenler Sendikasına üye değildi. Bu anlaşmazlık üzerine, gerekli yerlere dilekçe ile başvuruldu ve greve geçildi. Fabrikadaki 63 işçiden 50 si greve katıldığı :için imalât durdu. Grev gözcüleri .fabrikaya kimseyi bırakmıyorlardı. Fakat günün birinde Lastik-İş Sendikası Başkanı Rıza Kuasla organizatör Celâl!: Beyanın tevkif edildikleri duyulunca iş birden alevlendi.

Öte yandan, Sıkı Yönetim ilgilileri. de olaya ilgi gösterdiler ve her iki tarafın iddialarını dinlemeğe karar vadiler.

Durum . henüz bu merkezdedir.ve her iki grev olayı da açıklığa kavuşmuş değildir. Ancak, Emniyetin mudahalesini gerektiren, grevle ilgili bir takım olaylar, gerek isçi temsilcilerinin, Gerekse işverenlerin, yeni yürürlüğe girmiş olan Toplu Sözleşme ve Grev Kununu karşısındaki yarlerini ve durumlarını kesinlikle tayin edememiş olmalarının tabii sonucudur. Yeni yürürlüğe girmiş olsun bir kanun elbette ki bir takım karışıklılara sebep olacaktır. Fakat bu halin uzun zaman de--am edeceği sanılmamalıdır. Kanun, taraflarca esaslı surette anlaşıldığı ve uygulanma imkânına kavuştuğu gün, bugün gereksiz işlemlere yol açan grev -kanuni grev" halinde, işçiyle işveren arasında bir denge unsuru olarak işleyecektir. Bunun için de işçi ve işveren sendikaları yöneticilerine çok büyük görevler düşmektedir.

Sendika Başkanı Rıza Kuas konuşuyor
Tecrübe tahtası

D I Ş   G E Z İ L E R

Çinde bir çiftçi ailesi
Son gülen iyi gülüyor

Çin

Bir model

Bu yazı, bundan bir süre önce Formozayı ziyaret eden Başyazarımız. Metin Toker tarafından kaleme alınmıştır. Yazı, bir kaç gün müddetle Adada, bizim için en önenili konulardan birini teşkil eden Toprak Reformu konusu, incelenmek suretiyle hazırlanmıştır. Metin toker Milliyetçi Çinde kaldığı süre zarfında Kıta Çininin 2330 metre açığında bulunan Kemoy adasını da görmüş ve orada kendisine gerekli bil griler verilmiştir. Metin Toker Kızıl Çinin durumu. Milliyetçi Çin liderlerinin besledikleri gayeler ve objektif bir gözle bakıldığında manzaranın nasıl göründüğü hususundaki intibalarını önümüzdeki hafta bu sayfalarda yazacaktır.

Toprak Reformunun Türkiye ile çok tartışıldığı bir sırada bunu adeta tamamile gerçekleştirmiş bulunan Çin Tecrübesinin aydınlarımız tarafından bilinmesinde geniş faydalar vardır.

İran Baht Pehlevi. Mareşal Çan-Kay Sekin davetlisi olarak Tâiwan Cumhuriyeti diye bilinen Formozayı ziyaret ettiğinde bir konu üzerinde ısrarlı şekilde durdu. Şah İçin zengin bir program hazırlanmıştı. İran Hükümdarı çeşitli yerleri gezecek, ziyafetlerde, kabul resimlerinde bulunacak. hoşça vakit geçirecekti. Fakat Şah Pehlevi Çinin Toprak Reformu konu sunda yaptıklarını öğrenince, daha doğrusu kendisine bu hususta ilk bilgiler verilince programın diğer bir çok noktasını bir kenara itti ve çalışmalarının büyük kısmını o konuya tahsis etti.

Milliyetçi. Çin, bir çok Orta ve Uzak Doğu memleketi, hattâ yeni Afrika devleti için bütün meselelerin Üzerinde önem taşıyan Toprak Dâvasını on yıl içinde halletmiş bulunmaktadır. "Halletmiş" kelimesinde fazla bir mübalâğa yoktur. Gayretler ve hazırlanan program yürürlüktedir, çinli aileler topraksızken toprağa kavuşmaya devam etmektedirler. Ama, işin esası bitirilmiş, her şey sağlam kazığa bağlanmış ve akıllıca bir politika sayesinde' bu mesele sarsıntısız geçiştirilmiştir. Şimdi Taipeh Hükümeti - Formozanın başkenti küçük, sade, hattâ basit Taipeh şehridir - daha" muhteris bir programın tatbikatıyla meşguldür. Bu, "5 Makine" diye bilinen programdır. Her çinli ailenin boş makineye sahip olmasına çalışılmaktadır. Bu beş makinenin üçü radyo, dikiş makinesi ve motorlu bisiklettir. Tabii bunun gerçekleştirilmesi bugünden yarına olacak şey değildir ve bu gayretlerde bir propaganda kokusunu sezmemek de güçtür. Formose çinlileri Kıta çinlilerine, kendi hayatlarının daha iyi olduğunu belirtmek için hiç bir fırsatı kaçırmamaktadırlar. "5 Makine Programı" da bir belirli nisbette o çerçeve içinde mütalâa edilmelidir. Formozada hayatın o derece yükselmemiş bulunduğu ve hemen de yükselmeyeceği muhakkaktır. An-. cak küçük adada. Uzak Doğunun hemen bütün bölgelerinin aksine, çok zengin ile çok fakir arasındaki uçurum gittikçe daraltılmaktadır ve bunda, bizzat Cumhurbaşkanı Muavini - Başbakan görevi görmektedir- Çengin tatbikine yakından nezaret ettiği Toprak Reformunun büyük rolü olmuştur.

O bakımdan, hayat seviyesi yükseliş yolunda olan cin köylüsünün, pek yakın istikbalde olmasa bile bir süre sonunda bu beş medeniyet âletine sahip bulunması şaşırtıcı sayılmamalıdır. Zira, köylüyü kalkındırmanın anahtarı olan Toprak Reformu, yokuşu çıkmış, düzlüğe çoktan gelmîştir.

Kolları aramadan önce

Çinliler, Toprak Reformuna başlamadan evvel, ilk iş olarak toprakların kadastrosuna el atmışlardır. Kadastro çalışmaları iki yıl sürmüştür. Bu iki yıl içinde, yüz ölçümü sadece 35.961 kilometre kan olan Adanın tamamının kadastrosu yapılmış değildir. Ortadaki kocaman bir dağlık bölge bir kenara bırakılmıştır ve ekilebilen sahanın tesbitine, hudutlandırılmasına çalışılmıştır. Bütün sahil ve sahilden içeriye doğru giden düzlükler bu iki sene içinde tadat edilmiş, kadastrosu yapılmıştır. Bunun için heyetler, komisyonlar kurulmuş, genç çinli memurlar bölge bölge dolaşmışlar, mümkün nisbetinde sağlam esasları Toprak Reformunun temeli haline getirmişlerdir.

Bu hususta Cumhurbaşkanı Muavini Çeng şöyle demektedir : "Kadastrosuz hiç bir şey yapmak imkânımız yoktu."

Bundan, bir ciddi Toprak Reformu yapmak niyetinde olan memleketlerin alacakları bir ders vardır. Toprak Reformunun esası, şekli, şartları görüşülürken, umumi efkâr önünde, gazetelerde, hattâ Parlamentoda tartışılırken derhal kolları sıvayıp kadastro işini başarıyla tamamlamak lazımdır. Zira bu temel olmazsa, bir binayı yükseltmek hiç bir zaman mümkün olmayacaktır.

Birinci merhale

Çinliler kadastro işini tamamladıktan sonra, Toprak Reformunu üç merhalede düşünmüşlerdir. İlk merhaleye "Yüzde 37,5 Programı" denilmektedir. İsim, toprağın sahibine mahsulden yüzde 37,5 nisbetinde bir pay verilmesinden gelmektedir.

Formoza daima, geniş arazi sahiplerinin memleketi olmuştur. Bu araziler üzerinde köylüler çalışmaktadırlar. Toprak Reformunun başladığı 1949 tarihine kadar gelirin yüzde 25'i çalışan köylünün, yüzde 751 toprak sahibinin eline geçmekteydi.

1949'da şöyle bir hesap yapılmıştır: Bir toprağın çalıştırılması için gerekli el emeği masrafı, toprağın getirdiği paranın yüzde 25'idir. Onun için, bu yüzde 25 doğrudan doğruya çalışan köylüye verilecektir,

O zaman, geriye yüzde 75 kalmaktadır. Bu yüzde 75'in yarısı toprağın sahibinin, yarısı da onu işleyenindir. Böylece, 1949'tan itibaren kanun gereğince toprak sahiplerinin eline gelirin yüzde 37,51, çalışanların eline ise yüzde 62,5'i geçmeye başlamıştır. Bu» topraksız köylünün hayat seviyesinde hemen bir yükselmeye yol açmıştır. Tabii toprak sahipleri bundan memnun kalmamışlar, bunun neticesi de toprak fiyatlarında yüzde 60 civarında bir düşme olmuştur. Bundan faydalanarak pek çok köylü, üzerinde çalıştığı topraklan mal sahibinden, hususi anlaşmalar yaparak ve iyi şartlarla satın almak imkânım bulmuştur.

Kanun bununla yetinmemiştir. Topraktan, konulan 100 nisbetinin üstünde mahsul alındığı takdirde mahsul fazlasının karşılığı da çalışan köylüye gitmektedir .

Çinlilerin arazi ölçüsü şia denilen ve aşağı yukarı bir hektarı bulan ölçüdür. 1949'ta 264.514 şialık arazi bu şeklide işlenmiştir. 1950'de bu miktar 263.278 şia olmuştur. 1951'in rakkamı 262.948'dir. 1952'de istatistikler 256.948 şiayı göstermektedir. Bu sistem içinde çalışan ailelerin miktarı ise 1949'da 296.043, 1952'de 302.277'dir. 1953'te ise mesaha 111.615'e düşmüş, aile miktarı 174.450 olmuştur. 1961'de mesaha 77.662 şia, aile miktarı 130.045'tir.

Azalmanın sebebi, 1941'de cinlilerin Toprak Reformunun ikinci merhalesine, 1953'te üçüncü merhalesine geçmiş olmalarıdır.

İkinci merhale

Devlet, 1961'den İtibaren kendi malı olan toprakların topraksız köylüye satışına başlamıştır. Topraklara, verimlerine göre fiyat konmuştur. Fiyat, toprağın iki senelik gayrisafi geliri toplamıdır. Meselâ bir toprak parçan yılda, bütün masrafları içinde bin dolar mı getiriyor? Bedeli ikibin dolardır. Devletten bu toprağı alan köylü, bu iki bin dolan ön senede, taksitle ödeyecektir. Toprak alan köylüye bunu işlemesi için gerekli imkânlar verilmiş, kredi temin edilmiş, tohumluk ve makineler sağlanmıştır.

1961'de Devit 32.752 şialık arazi dağıtmıştır: Bu rakkam 1952'de 17.869, 1953'te 12.400, 1958te 9.783 şia olmuştur. Bunun sebebi, ilk elde en iyi topraklara talip çıkmış olması, ondan sonraki toprakların kalitesinin daha düşük bulunmasıdır. Mamafih 1961'de topraklar iyileştirilince dağıtılan arazi 26.177 şia olmuştur. Yapılan son istatistiklere göre 98.980 şialık arazi 203.531 aileye dağıtılmış, daha doğrusu satılmıştır. Bugün, 1963'te Formozada bütün borcunu ödemiş ve toprağına tam manasıyla sahip dünya kadar köylü aile görmek kabildir. Bunlar, Toprak Reformunun faydayla birlikte refah getirdiği zümrelerdir ve hayatlarından

Bereketli topraklar üzerinde hasat

Çalışan kazanıyor.

memnun görünmektedirler.

Devlet, kendisine ait toprakların dağıtılmasında haksızlıklar yapılmasını önlemek için tedbirler almış, usuller koymuştur. Bir öncelik esası tanınmış, ona göre taliplere muamele edilmiştir, yüzde 37,5" programının tat-, bik edildiği bölgelerde da çalışanlardan ve toprak sahiplerinden müteşekkil heyetler kurulmuş, bunlara devletin temsilcileri de katılmışlardır. Bu suretle, bu heyetler içinde devlet çalışan ile toprak sahibi arasında bir nevi hakem rolü oynamış, taraflardan birini tutmak 'suretiyle o yana oy kazandırmıştır. Önce, kültür seviyeleri yüksek olmayan köylünün ve toprak sahiplerinin birbirileriyle anlaşmayacaklarından endişe edilmiş, fakat sonradan bu karma heyetlerin karma menfaatleri korumak için çok zaman birleştikleri ve çok mantıkî kararlara vardıkları görülmüştür.

Bunun yanında, suiistimal ve rüşvet hikayeleri de duyulmamış değildir. Bunlarla Cumhurbaşkanı Muavini Çeng yakından alâkadar olmuş, bir takım küçük hesapların böyle bir programı bozmasına müsaade edilmemesi için gerekli her şeyi yapmıştır. Bir çin- "tokrak" bu hususta şunları söylemektedir:

"— Toprak Reformunu biz ve Kısıl Çin birlikte yapmaktayız. Emin olabilirsiniz ki rüşvet ve suiistimalin rolü bizde, onlarda olduğundan daha fazla olmamıştır. Üstelik bizde, bunların duyurulması ve hakların aranması imkanı da vardır."

Bu sözlerdeki doğruluk payı yüksektir. !

Üçüncü merhale

Programın bir bakıma en çatallı kısmı, üçüncü merhale olarak ele alınmıştır. Toprak sahipleri, daha doğrusu geniş arazi sahipleri ellerindeki sahanın 30 bin metre Karelik kısmı hariç, geri kalanını devlete satmaya mecbur bırakılmıştır. Bunları devlet satın almış, böylece bunlar Devlet Arazisi haline gelmiş. Devlet Arazisi olunca, Toprak Reformunun ikinci merhalesindeki esaslar dahilinde topraksız köylüye satılmaya başlanmıştır. Bu toprakları satın alan köylü de badelini on yıl zarfında ödemektedir.

Fakat devlet, toprağım elinden aldığı geniş arazi sahibine bunun ne bedelini birden vermiş, ne bono usulüne baş vurmuş, tabii ne de komünistlerin yaptığı gibi gâsbetmiştir. Çinliler düşünmüşlerdir ki eğer devletin eline ge--en arazinin parasını devlet hemen vermeye kalkışsa mutlaka enflasyona gitmesi gerekecektir, Bono. aynı istikamette zorluklar taşıyan, üstelik mal sahibinin haksızlığa uğradığını sanmasına yol açacak istidatta bir çaredir. Gasp da rejiminin sistemine uymadığından bir başka çare düşünülmüş ve bulunmuştur da..

Bir rafineri tesisi

Play Boy'luğa paıydos

Devlet, elinden toprağını aldığı zenginlere devletin fabrikaalrından" hisse vermiştir. Meselâ, bir adamın 1 milyon dolarlık toprağı mı alındı. Onun yerine devlet, sanayi sahasından bu adama 1 milyon dolarlık hisse senedi vermiştir. Böylece, hem tarım sahasından sanayi sahasına Sermaye aktarılmışta, hem de bir takım gelir sahipleri sanayici yapılmışlardır. Bunun hayırlı neticeleri sanayi alanında görüldüğü gibi, topraksız kalan ve topraklarını başkalarına işlettirerek geçinenler de kendilerine yeni bir faaliyet sahası bulmuşlardır. Bunların içinde, yeni meşgalelerine alışanlar, Dundan zevk alanlar, tembelliği bırakıp işine sarılanlar çok çıkmıştır.

Buna mukabil devlet, toprak için ödediği bedeli on yılda toprağın yeni sahiplerinden geri aldığı için yavaş yavaş yüklü bir başka sermaye Kazanmış ve bunu tekrar, tercihan sanayi sahasına, yahut tarım sektörüne yatırmak fırsatını bulmuştur. Böylece bir cironun meyvaları çeşitli şekilde alınmıştır. Bu topraklardan 194.823 aile satın almıştır. Onlar için konulan öncelik esasına göre toprağın üzerinde zaten çalışmakta olan aileler birinci' sırayı işgal etmektedirler. Ondan sonra hiç topraksız köylüler, toprağı yetmeyen köylüler,' toprağını bizzat çalıştırmak isteyen şehirli talipler gelmektedir.

Komünizme karşı silâh

Bugün Kıta Çini ile Formoza Çini arasında. bilhassa Kemoy adası vasıtasıyla devamlı "Propaganda ateşi" yapılmaktadır. Her iki taraf öteki sahilin sakinlerine kendi dâvalarını nasıl hallettiklerini ve neler yapmakta olduklarım anlatmaktadırlar. Kızıl Çinde hiç bir şeyin yapılmadığını ve halkın sadece ıstırap çekmekte olduğunu sanmak hatadır. Komünistler, icraatlarıyla belirli sınıfları memnun etmeye şüphesiz muvaffak olmuşlardır. Milliyetçi Çin Pekinin karşısına, ko munist usuller kullanmadan bazı gerçeklere cevap verilebileceği dâvasının şampiyonu olarak çıkmaktadır ve on yıl içinde başarılmış bulunan Toprak Reformu bu sahada verilmiş bir iyi imtihandır.

İŞALEMİ

Seminerler

Sermaye piyasası ihtiyacı

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti ile Türk Sevk ve İdare Derneği, Birleşik Amerikadan özel surette davet edilmiş piyasa uzmanları tarafından idare edilen "Sermaye Piyasası" konulu semineri, hafta içinde, Eczacıbaşının Leventteki fabrikasında yaptılar.

Haddizatında seminer, bundan iki yıl öncesine, 1962 yılı yazına kadar dayanmaktadır.

Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti 1962 yazında, Yeşilköydeki Çınar Otelde üç hafta süren bir seminer tertiplemişti. Birinci hafta sanayileşme ve yerli sermaye terakümü, ikinci hafta sanayileşme ve dış yardımlar, üçüncü hafta ise iktisadî plânlama ve yatırımların görüşüldüğü seminer o zaman büyük bir ilgi ile karşılanmıştı. Tertiplenen, sermaye piyasasıyla ilgili seminer, işte, 1962 de yapılan seminerin bir nevi devamı mahiyetini taşımaktadır. Heyet mensupları - ki beş kişidirler - 21 Ekimde memleketimize gelerek onbeş gün kadar İstanbul piyasasında sermaye etüdlerinde bulundular, bellibaşlı iş adamlarıyla bankalar ve sigorta şirketleri erkanıyla temaslar yaptılar. İlk seminer, 8-9 Kasım tarihlerinde birbuçuk gün devam etmek üzere 63 kişiyle İzmirde yapıldı. İkinci seminer, 15-16 Kasım tarihlerinde gene birbuçuk gün devam etmek üzere ve 68 kişiyle Ankarada yapıldı. İstanbuldaki seminer ise - pazartesi günü yapılan açılış istisna edilirse- üç gün sürdü. Ankara ve İzmirde seminerlerin birbuçuk gün olması, buna karşılık İstanbulda üç gün devam etmesi, programdaki bir değişiklikten İleri gelmemektedir. Mesele sadece İstanbulda çalışmaların yarımşar gün, diğer şehirlerdeyse tam gün şeklinde yapılmasından doğmuştur.

Pazartesi günü Belediye Sarayında saat 10'da yapılan açılış toplantısında ilk sözü alan Ekonomik ve Sosyal Etüdler Konferans Heyeti Başkanı Dr. Nejat Eczacıbaşı, 'seminerlerin memleketimizde sermaye piyasası kurulmasında oynayabileceği müspet rolü belirtti. Bilâhare Vali Niyazi Akının yaptığı konuşmadan sonra, heyet Balkanı, seminerleri idare edecek olan arkadaşlarını takdim etti.

Heyet üyelerinden biri -ki bu Başkandır.-, hisse senetleri satan bir firmanın sahibidir. İkisi maliye profesörüdür. Birisi Newyork'ta borsa acentesi, birisi de sınaî finansman firması sahibidir.

Envestisman bankaları

Salı günü öğleden sonra esas seminerler başladı. Seminerler beş grup üzerinde tertiplenmişti. Her grup ikişer saatlik seminerden sonra hoca değiştirdi ve böylece üç yarım günde seminerler tamamlandı.

Seminerlerde ileri sürülen fikirleri şu şekilde özetlemek kaabildir .

"Bir memleketin ekonomik bakımdan gelişebilmesi için sermaye piyasasının teşekkülü şarttır. Güney Amerika, İsrael vesaire gibi devletler ancak sermaye piyasası kurulduktan sonra hızlı bir gelişmeye kavuşabilmişlerdir.

Sermaye piyasasının kurulabilmesi için, arzedilecek sermaye mevcut olmalı, buna karşılık talep bulunmamalı* bu arz ve talebi birleştirecek mutavassıtlar ve aynı zamanda kuvvetli bir kontrol nizamı mevcut olmalıdır."

Türkiyede arz edilecek sermaye de, bu sermayeyi massedecek talep de bulunduğunu, fakat bu iki faktörü bir araya getirecek organların lâyıkıyla kurulamadığım belirten uzmanlar, Türkiyede kapitalin küçük tasarruf sahiplerinin bankalardaki mevduatı, bankalara intikâl etmemiş paralar, Emekli Sandığı, İşçi Sigortalan vesair yardımlaşma kurumları elindeki sermayeler, gittikçe gelişecek sigorta şirketlerinin sermayeleri şeklinde bölündüğünü ifade ettiler.

Bu arada, Amerikada sanayiin u zun vadeli finansmanında sigorta şirketlerinin büyük hisseleri olduğuna temas eden uzmanlar, Türkiyede sermaye piyasasının teşekkülüne, ufak çapta da olsa, başlandığım müşahede ettiklerini açıkladılar.

Ayrıca, Ereğli Demir ve Çelik fabrikaları hisselerinin İş Bankası, Good Year hisselerinin Garanti Bankası vasıtasıyla piyasaya arzedildiğine, Good Year'ın altı ayda bütün hisseleri satması büyük muvaffakiyet olduğuna temas edildi

Uzmanlar, sanayi finansmanı yapacak envestisman bankaları kuruluncaya kadar, bu işin ticaret bankaları tarafından yapılması gerektiğine, fakat bu konunun ihtisas işi olduğuna onun için envestisman bankalarına muhakkak lüzum bulunduğuna temas ettiler.

Hakiki sermaye şirketleri kurulabilmesi için, büyük aile şirketleri hisselerini mensuplarına ve müstahdemlerine satmalıdırlar. Öteyandan, Sınai Kalkınma Bankası, elinde mevcut ve büyük meblâğlara varan hisse senetlerini peyderpey halka devretmelidir.

Bundan başka, İşçi Sigortaları, Emekli Sandığı vesaire gibi müesseselerin fonlarını Devlet kendi yatırımları için kullanmaktadır. Halbuki bu fonlar hususi teşebbüsün ihtiyaçlarına da tahsis edilmeli ve hükümet de bu konuda özel teşebbüsle rekabet hâlinde bulunmalıdır.

Sermaye Piyasasının teşekkül ede-

Devlet Sektörü - Özel Sektör

Fasih İNAL

Daimi münakaşa konularından birisi de, devlet sektörünün mü, yoksa özet sektörün mü memleket ekonomisine daha faydalı olacağıdır.

Özel sektörcüler genel olarak sadece özel sektörü tercih etmiyorlar, devlet sektörü ile özel sektörün karma bir sistem içinde yürümesini uygun görüyorlar»

Buna karşılık, resmi sektörü tercih edip özel sektörün memleketin başına belâ olduğu kanaatline sahip bulunanlar - ki bunlar kendilerinin, ama sadece kendilerinin, sosyalist olduğuna kaanidirler- hiç bir şekilde özel sektörü kabul etmiyorlar.

İthalâtı devlet yapmalı, İhracatı devlet yapmalı, sanayi devletin elinde olmalı, her türlü ticari fonksiyonu olan işten özel sektörü atmalıdır ki, memleket, millet refaha, saadete kavuşsun.

Bu da bir düşünce tarzıdır elbette...

Ama biz Ortak Pazarla ortaklık anlaşması yapmışız, Ortak Pazarda her türlü devle tekelleri - aslında sadece devlet tekelleri değil, bütün tekeller - yasak edilmişmiş, devlet sektörüne subvansiyonlar tanınması lmkânsızmış, bunlar bizim sosyalistlerin pek üzerinde durdukları konulardan değildir.

Daha doğrusu, üzerinde durmaz görünürler de, hangi devletçiye soracak olursanız. Ortak Pazara girmemizin manasızlığından -manasızlık ne kelime! Memleket bakımından felaket olduğuna kaanidirler- acı acı şikâyet ederler.

Neyse, anlatmak istediğimiz bunlar değildi. Lâf lâfı açtı da, konudan biraz uzaklaşıverdik. Biz genel olarak devlet sektörünün nasıl çalıştığına bir misal vermek istiyoruz.

İstanbul Belediyesine bağlı, Elektrik, Tramvay ve Tünel İşletmeleri Umum Müdürlüğünü bilirsiniz. Bir işiniz düşse de bu daireye bir dilekçeyle müracaat etseniz, bir müddet sonra alacağınız yazının sağ altında şu harfleri ve herbirinin karşısında birer imza görmeniz mukadderdir: U.M.M., U.M.M., U.M.M., D.R., D.R.Mv., Ş.M., Ş.M.Y.

Merakımızı mûcib oldu, sorduk, soruşturduk bu 7 imzanın karşısındaki harflerin neye delâlet ettiklerini ve nihayet anladık. "U.M.M." ler, Umum Müdür Muavini anlamına gelmekteymlş. «D.R." Daire Reisi, "D.R.Mv." Beis Muavini, "Ş.M." Şube Müdürü, "Ş.M.Y." Şube Müdür Yardımcısı".

Bütün bu paraflardan sonra yazının altında da Umum Müdürün imzası var.

Gördünüz mü çalışma sistemini? Yazı, Şube Müdür muavininden Umum Müdür muavinlerine kadar yedi kişiye imzalatılıyor, ancak ondan sonra Umum Müdür, yazının sağlamlığına, doğruluğuna inanıyor da, basıyor İmzayı!..

İyi, hoş da, insanın aklına bir şey geliyor: Eğer Umum Müdür muavinlerinden birisi yerinde bulunamazsa veya daha fenası, yazıyı imzalamak istemezse, ne olur acaba? Umum Müdür yazıyı imzalamaz mı?

Amaan, düşündüğünüz şeye bakın!.. O Umum Müdür muavini imzalamazsa öbürü imzalar ya, olur biter...

Şimdi İ.E.T.T. nin özel sektör tarafından işletilen bir müessese olduğunu tasavvur edin. Bu sekiz imza kaça inerdi dersiniz? Allah bilir ya, birçok ahvalde, ilgili memur, yazı yazmağa da lüzum görmez, telefonu açıp, yazıyla ifade edeceğini bir dakikada söyleyip geçiverirdi.

Bu misalleri bizim devletçilere anlatmanın faydası yoktur. Zira onlar da devlet sektörünün ne menem şey olduğunu gayet iyi bilirler.

Bilirler, bilirler ya, ne etsinler ki, bir kere özel sektöre karşı olduklarım söylemişlerdir. Şimdi bu sözlerinden dönmeğe utanırlar.

bilmesi için âzami likiditenin mevcudiyeti şarttır. Yâni, nasıl bir bankaya vadesiz mevduat yatıran istediği saman mevduatım çekebilirse, hisse de böyle olmalı, derhal satılabilmeli, ölü para haline gelmemelidir.

Alınması gereken tedbirler

Bunun için, bu sütunlarda defalarca belirtildiği gibi, Esham ve Tahvilât Borsası Kanununun, ihtiyaçlara göre değiştirilmesi, her hissenin Borsada muhakkak surette kote olması ve gene Borsada muamele şartının konması, fiyatların hakiki ve ciddî bir şekilde yayınlanması lüzumu ileri sürüldü.

Hisse senedi, altın ve gayrimenkul gibi şahsı enflâsyona karşı koruyan tedbirlerden olduğu İçin gerekli şartlar hazırlandığı takdirde, hisse senedi mubayaası tasavvur edildiğinden de hızla gelişebilecektir.

Bununla beraber, Türkiyede halen Amerikada tatbik edilmekte olan Borsa sistemlerini kurmaya imkân olamayacağı da bir realitedir. Şimdiki halde Türkiyede, XX. yüzyıl başında Birleşik Amerikada olduğu gibi, muayyen gün ve saatlerde muayyen şirketlere ait hisse senetlerinin satılacağım ilân ettmek suretiyle hisse senetleri satışım intizama sokmalıdır. Sonra sonra, Batı memleketlerinde olduğu gibi borsalarda her zaman, her hissenin satılması imkânları araştırılmalıdır. Ayrıca hükümet, lisansı ve kontrolü altında kurulmuş, hisse senedi alıp satan spesiyalist şirketlerini faaliyete geçirmelidir. Bundan başka, Borsayı kontrol edecek kuvvetli kontrol organları tesis edilmelidir;

Borsa simsarı, satıcısı bakımından en iyi hisse senedini değil, kendisine en fazla kâr getirecek hisse senedini satmak isteyecek ve onun satış çarelerini arıyacaktır. Bu sebeple, kurulacak kuvvetli bir kontrol sistemine, Borsalarda hakikaten ihtiyaç vardır.

Bundan bir müddet önce gene bu sütunlarda belirtildiği gibi, yeminli hesap uzmanlarının bir şirketin durumu hakkında vereceği malî rapor, o şirkete ait hisse senetlerinin piyasada satılabilmesini sağlayacaktır. Velhasıl, sermaye piyasasının teşekkülü için muhtelif tedbirlerin ileri sürüldüğü seminerde dinleyiciler tarafından çeşitli sualler soruldu, münakaşalar yapıldı ve yatırımların özel sektör tarafından sağlanacak kısmının finans manini en iyi şekilde elde edecek formüllerin neler olacağı araştırıldı.

Ancak, akademik şekilde yapılan bu tartışmalarla elde edilen neticeler haddizatında birer kanun konusu olduğu için, Büyük Millet Meclisinden çıkacak çeşitli kanunları beklemekten başka yapacak birşey olmadığım seminerlere iştirak edenler belirtmekten kendilerini alamadılar.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Irak

Arap saçı

Güney komşumuz Irak, bir haftadır, belki de tarihinin en karışık günlerini yaşıyor. Bu haftanın başında gelen haberlere göre, şimdi Irak ordusu idareye el koymuş bulunmaktadır. Fakat ordunun bu davranışı durumdaki karışıklığı gidermiş değildir, tam tersine ortaya bir sürü yeni sorunlar çıkmıştır.

Bilindiği gibi Iraktaki ilk karışıklık geride bıraktığımız hafta içinde patlak vermiş ve Irak Baas Partisinin ılımlı olarak tanınan kanadı. Suriye ile derhal birleşme taraflısı olan aşırı kanat mensuplarını. bu arada Başbakan yardımcısı Âli Salih Sadiyi ve Çalışma ve Sosyal İşler Bakanı Hamdi Abdül Mecidi işbaşından uzaklaştırıp yurt dışına atmıştı. Fakat aradan iki| gün geçmeden durum yeniden Karışmış ve Baas Partisi Millî Konseyinin müdahalesi üzerine, bu sefer aşırıları tasfiye eden ılımlılar da işbaşından uzaklaştırılmışlardır. Bir askeri uçakla Beyruta gönderilen ılımlıların arasında Dışişleri Bakanı Talib Şebib, İçişleri Bakanı Hazım Cevad ve Bayındırlık Bakam Abdül Attar Abdüllatif vardı.

Söylenenlere bakılırsa, ılımlıların tasfiyesinde en büyük rolü Baas Partisinin milis teşkilâtı oynamıştır. Kendilerine Milli Muhafız denilen bu milisler, Baas Partisi işbaşına geçtiği günden başlayarak Irakta dediği dedik olmuşlar, kollarına yeşil pazubend takıp, dilediklerini dövmüş, dilediklerini içeri tıkmışlardı. Çoğu Baas Partili gençlerden kurulu bu milisler yalnız sokak kabadayılığı ile yetinmiyorlar, zaman zaman Partinin yüksek kademelerine de kafa tutuyorlardı. Nitekim, İl Kasımda yapılan Seçimde Partinin Irak bölge başkanlığı Ali Salih Sadinin elinden alınıp Bayındırlık Bakanı Abdüllâtife verillnce en büyük gürültü onlardan gelmiş ve sonunda idareciler bu seçimi hükümsüz saymaktan başka çare görememişlerdi.

Abdüsselâm Arif
Silaha kuvvet

Karamanın koyunu

Baas Partisi içinde bir yandan milislere dayanan aşırılar; diğer yandan aydın bir azınlığa dayanan ılımlılar arasındaki bu çekişme sürüp giderken, siyasî gözlemcilerin büyük bir çoğunluğu, Irak Devlet Başkam Abdüsselam Arifin nerelerde ve hangi taraftan yana olduğunu merak ediyordu. Nihayet Arif, bu haftanın başında herkesi meraka düşüren sessizliği bozdu ve milîslerin sokağa düşürdükleri politika sonucunda Irak idaresinin aşırı Baasçıların eline geçeceğini görerek, bu gidişe bir son vermek üzere işe el koydu. Şu satırların yataklığı sırada gelen haberlere göre, bu Pazartesi sabahından itibaren Irak idaresi Mareşal Art» fin başkanlığındaki Irak ordusunun elindedir ve Iraktaki Baas rejimi şimdilik sona ermiş görünmektedir.

Abdüsselam Arif, Irak idaresine ordu adına el koyar koymaz, ilk iş. olarak Milli! Muhafız Teşkilâtını dağıtmaya başladı. Bağdat Radyosu, Milli! İhtilâl Konseyi adına yayınladığı bir tebliğde. Milli! Muhafız teşkilâtının bütün üyelerinden silâhlarını derhal en yakın askerî birliğe teslim etmelerini istedi, aksi halde, yakalanacak olanların derhal bulundukları yerde idam edileceklerini bildirdi. Bağdat radyosuna göre milislerin çoğu bu çağırıya uyarken, Şam radyosuna göre de Milli Muhafızlar Arifin askerlerine karsı savaşmaya devam etmektedirler.

Gerçekten, Iraktaki bu idare değişikliğinden en çok üzülen ülkenin Suriye olduğuna şüphe yoktur. Bir süredir her iki ülkede de iktidarı elinde tutan Baas Partisi, kısa bir zaman içinde Irakla Suriyeyî birleştirmeyi düşünüyordu. Irakta Baas rejimi sona erdiğine göre, bu birleşme şimdilik suya düşmüş demektir. Diğer yandan, Irakta iktidarı kaybettikten sonra. Baas Partisi simdi Suriyede de oldukça zayıf duruma düşmüştür.

...Sonra çıkar oyuna

Gelen haberlere bakılırsa, Iraktaki idare değişikliğinden en çok sevinen ülke de Nasırın Mısırıdır. Bir ke-

re. Mısırla kendi istediği şartlar altında birleşmeye yanaşmayıp Kendi başlarına ikili bir Irak-Surlye birliği peşinde koşan Baasçıların Irakta böyle bir darbe yemeleri. Nasırı hiç şüphesiz pek memnun etmiştir. üstelik, şimdi Irakta İdareyi fiilen ele alan Abdüsselâm Arif Nasırın çok yakın dostudur ve bütün dünyada Nasıra olan bağlılığı ile tanınmıştır. Bu bakımdan, Iraktaki idare değişikliği duyulur duyulmaz Kahire radyosu yalnız memnuniyetini açıklamakla kalmamış, ayni zamanda Iraka dışarıdan yapılacak herhangibir müdahaleyi hoşgörü ile karşılamıyacağını bildirmiştir.

Bugünkü görünüşe bakarak Iraktakl olayların Baas için bir darbe, Nasır için bir başarı olduğu söylenebilirse de, bize kalırsa, böyle bir hüküm vermek için vakit henüz erkendir. Bugün İdareyi ele alan Irak ordusu, sağduyunun izinden gidip Baasın da Irakta Nasır kadar tutulduğunu kabul ederse, her iki görüşü de birbiriyle bağdaştıracak bir orta yolu izlemek zorundadır. Bu orta yol da bağımsız bir milliyetçi politika ve hem Suriye, hem de Mısır ile dostça münasebetler yoludur. Eğer Arif bu gerçeği anlayıp ona göre davranırsa, belki Irakta özlenen istikrar kurulabilir, Aksi halde karışıklıklar birbirini takip edecekti-

Zavallı Orta Doğu

Osmanlı egemenliğinden çıktıktan sonra bir türlü düzene kavuşamayan Orta Doğu, şu günlerde, yeniden kaynıyor. Bir süredir Suriye ve Irala yönetmekte olan Baas Partisinin Bağdattaki hakimiyeti şu satırların yazıldığı arada iyiden iyiye sona ermişe benziyor. Suriyenin geleceği ise karanlık bulutların gölgesi altındadır. Sonu nasıl gelirse gelsin, Bağdat sokaklarında akan, arap kanidir. Araplarla uzun yüzyıllar ayni devletin sınırları içinde yaşayan ve şimdi de iyi komşuluk bağlantıları peşinde olan türklerin, güney şınırlarında iki günde bir patlaktık veren bu kavgalar karşısında büyük üzüntü duyduklarına şüphe edilmemelidir.

Bir zamanlar Osmanlı egemenliği altında birleşik yaşayan araplar. Birinci Cihan Savaşından bayana gene bütün güçleriyle birleşmeye çalışıyorlar, fakat buna bir türlü başaramıyorlar. Bir kere, Kuzey Afrikadaki arap devletlerini bir tarafa bırakalım, Orta Doğudaki arap devletlerinin yönetim türleri arasında büyük ayrılıklar vardır. Bunların banları cumhuriyetle, bazıları krallıkla yönetiliyorlar. Krallarla cumhuriyet yöneticileri arasındaki anlaşmazlıklar, bugün her zamankinden daha büyüktür. Tentende bir yıla yakındır sürüp giden kuvvet denemesi, ne monarşilerin, ne de cumhuriyetçilerin birbirlerine kesin galebe çalacak kadar kuvvetli olduklarını açıkça ortaya koyuyor.

Cumhuriyet idarelerine gelince, bunların arasında bir görüş ve davranış birliği olduğu da söylenemez. Örneğin Lübnan, etnik kuruluşu ve ulaştığı ekonomik düzey bakımından, öteki arap cumhuriyetleri ile birleşmeye pek istekli değildir. Birleşmeye en istekli görünen başlıca üç arap devleti, Mısır, Suriye ve Irak arasında da çeşitli anlaşmazlıklar belirmiştir. Anlaşmazlıklar, özellikle, birleşmenin biçimi, kurulacak birliğin yapısı ve bu .birleşmenin öncülüğünü kimin yapacağı konuları üzerinde çıkmaktadır.

Görünüşe bakılırsa, bugün Orta Doğuda arap birliği için çalışan başlıca İki görüş var. Bunların birincisi Nâsırcılar, ikincisi de Baasçılardır. Her iki görüş de, başlıca amaçlarının arap sosyalizmi yoluyla arap birliğini kurmak olduğunu ileri sürüyor, fakat yukarıda saydığımız üç konu üzerinde birbirleriyle anlaşamıyorlar. Nasır, kendi önderliği altında tek parti düzeniyle yönetilecek ve Kahireye sıkı bağlarla bağlı bir birlik kurulması taraflısıdır. Buna karşılık, Baascılar görünüşte de olsa demokratik düzene bağlıdırlar. Kahıirenin Şam, ya da Bağdattan üstün olmasına karşıdırlar, eşitler birliği istemektedirler.

Bugün öyle anlaşılıyor ki, bu iki görüşün hiçbiri diğerine üstünlüğünü tanıtacak kadar kuvvetli değil. Üstelik, her ikisi de, bu gerçeği anlayıp, bir arada yaşamayı becerecek kadar olgun görünmüyorlar. Herkesin amacı ayni olmakla beraber, güney komşularımızda yönetimin ikide bir el değiştirmesinin, işbaşına kimi zaman Nâsırcıların, kimi zaman Baasçıların geçmesinin, üstelik bu el değiştirmeler sırasında dünya kadar kardeş kanı dökülmesinin nedeni, işte hep bu olsa gerektir.

Oysa Orta Doğuda arap birliğine gidecek yolun, kişisel çatışmalardan çok, sosyal ve ekonomik gelişimden geçtiğine şüphe yok. Arap ülkelerinin sosyal ve ekonomik durumları bugün için sağlam, kuvvetli ve sürekli bir birliği kurup yaşatmaya yeterli görünmüyor. Önce bir ülke belli bir refah düzeyine ulaşmalıdır ki ondan sonra eşitler arasında sağlam, kuvvetli ve sürekli bir birlik söz konusu olabilsin. Nasırın Suriye ile yaptığı kısa ömürlü Birleşik Arap Cumhuriyeti denemesi gibi, bu hafta Irakta olup bitenler de bu gerçeği açıkça ortaya koyuyor. Bilindiği gibi, bundan bir süre önce yalnız Nâsırcılık heyecanına dayanarak kurulan Mısır-Suriye birliği, Suriye ekonomik çıkarlarını tehlikede görünce bir gecenin içinde tarihe karışıvermişti. Ayni şekilde, Irak yöneticileri arasında çıkan anlaşmazlıklarda. Baasçilik heyecanıyla kurulmak istenen Irak-Suriye birliğinin Irakın ekonomik çıkarlarına aykırı olacağı düşüncesinin' küçümsenemiyecek payı olsa gerektir. Bu birliği bir an önce gerçekleştirmek isteyen aşırılarla daha temkinli kavranılmasını, Irak gerçeklerinin arap birliği hülyaları uğruna kurban gitmemesini isteyen ılımlılar arasındaki çatışma, ne yazık ki, gereksiz yere kardeş kanının akmasına yol açmıştır.

Irakta olup bitenleri Nasırcıların başarısı diye karşılıyanlar olacaktır. Eğer gerçekten öyleyse, bu olayı ergeç bir Baasçı karşılığın izlemesi beklenmelidir. Bu bakımdan, Irak ve bütün Orta Doğu için en hayırlı olanı, bu hafta Irakta işbaşına gelenlerin Nâsırcı, ya da Baasçı hayalciler değil, gerçekçi Irak vatanseverleri olmasıdır. Ancak bu dilek doğru çıkarsa Irak düzen ve güvenliğe kavuşabilir. Yoksa yeni idareciler de Irakı unutup şu, ya da bu yoldan arap birliği sevdasına kapılırlarsa, yeni karışıklıklar birbirini kovalar.

Çünkü yalnız Son on yıl içinde- olup bitenler bile, Orta Doğuda bir arap devletinden çok. Arap devletleri olduğunu, birliğin bunlar İçin daha erişilmesi çok uzak bir amaç olduğunu açıkça ortaya koymaya yetecek türdendir.

Ş E H İ R C İ L İ K

Trafik

Tıkanan dolaşım sistemi

Gümrükten özene bezene çıkardığı gıcır gıcır arabasına kurulup Ankara sokaklarında keyif çıkaracağını umarak binblr güçlüğe ve sıkıntıya katlanmış olan genç diplomat, "Başkent trafiğinin bu hale geldiğini bilseydim bunca zahmete katlanıp bir araba getirmeyi asla düşünmezdim" diyordu. Gerçekten, özellikle akşam saatlerinde Samanpazarından Ulusa veya Adliye dolaylarından Bahçelievlere gitmek isteyen arabaların içersine düştüğü "çıkmaz", İstanbulun yıllanmış derdi olan "trafik" sorununun artık Ankaraya da ulaşmaya başladığını göstermektedir. Bu yönden de genç tiplomata hak vermemek imkânsızdır.

Başkentin içersinde bulunduğu, daha doğrusu içine girmekte olduğu trafık buhranının ana sebeplerinden birisi, hiç şüphe yoktur ki, şehirde çalışan otomobil, otobüs ve hele kaptıkaçtı veya minibüs sayısının son üç-dört yıl içinde birdenbire hızlı bir artış göstermiş olmasıdır. Bunda, iki yıl kadar önce İçişleri Bakanlığı tarafından minibüslere verilen "çalışma ruhsatları" nın büyük etkisi olmuştur. Öte yandan, daha çok amerikanlar tarafından yurdumuza getirilen, sonra da giderken türklere satılan "kaptıkaçtı" biçimindeki birçok araba özellikle Bahçelievler\e Cebeci arasındı, işlemekte ve bu hatta esasen pek sık olan otobüs servislerine rakip olmaktadır.

Bunlara, son yıllarda zaman zaman gümrüklerin açılması suretiyle yurda sokulan özel arabaların da eklenmesiyle büyük bir trafik akını ortaya çıkmaktadır. Daha çok bir memur şehri olan ve iktisadiyatı olduğu kadar günlük hayatı da bu esasa göre ayarlanan Başkentin trafik akını da o ölçüde kesif ve kısa süreli olmaktadır. Yani kısa bir saman aralığında büyük sayıda otobüs, troleybüs, özel veya taksi otomobili birden caddeleri, kavşakları ve geçit • erlerini doldurmakta, bu büyük trafik akınını geçilebilecek cadde genişliğinin ve kavşaklardaki meydanların ise bugünküne oranla pek muazzam Ölçüde olması gibi bir garip sonuca varılmaktadır. Oysa' ki bu büyük akın kısa bir süre sonunda ortalıktan kaybolup, caddelerde tam anlamıyla "cinler top oynamağa başladığı" sıralarda oradan geçen bir yabancının cadde ve meydanların neden bukadar geniş tutulduğunu sorması hiç de yadırganmamalıdır.

Bu durumu mutlaka önlemek gerektir ve sanıldığı kadar da zor değildir. Yeter ki klişeleşmiş "mesai saati" mefhumunu biraz değiştirmek ilke olarak kabul edilsin ve dairelerde işe başlama saatleri o dairenin semtine ve memurlarının sayısı ile genellikle oturdukları yere göre ilmin ışığında plânlansın.

Bir tarihlerde -bundan dört, beş yıl önce Ankara EGO İdaresinin «saradan yarıda bırakılan hayırlı ve iyi bir teşebbüsü vardı. Bu teşebbüs yeniden ele alınmalı, sonuçlarının değerlendirilmesi suretiyle, hiç olmazsa hangi saatte, hangi yol üzerinde ve ne yönde, kaç yolcunun taşınması gerektiği bilinmelidir. Buna "trafik sayımı" da denilebilir.

Önlenebilecek zorluklar

Başkent olmanın karakteri İcabı ortaya'çıkan güçlüklerin yanısıra özellikle ileriyi görememenin, hattâ trafik bilgisinin ve tekniğin henüz girmemesi yüzünden blrtürlü önlenemez gibi görünen, aslında önlenmesi gayet kolay, az parayla savuşturulabilecek bazı zorluklar da vardır. Bunların başında, araba kullananların dalma "rahmetle andıkları" şimdiki CENTO —eski Meclis— binasının altındaki "göbek" gelmektedir. Bu göbeğin artık bütün modern ülkelerde bu metod terkedilmişken niçin hâlâ, inatla muhafaza edilmeğe çalışıldığını Ankaranın yeni Belediye Başkanının, makamına gelir gelmez,' öğrenmeğe çalışması temenni edilmektedir.

Diğer göze batan bir nokta, Başkentte, hem.de batıya yüzünü çevirmiş bir ülkenin başkentinde doğru dürüst çalışır bir tek bile trafik ışığının bulunmamış olmasıdır. Bir zamanlar iyi-kötü iş gören, "yayalar geçebilir". şeklindeki ikazından sonra bekleyen yayaları eğlendirmek için müzik de çalan egzantrik ve derme çatma af ik ışıkları bile sonradan yerinden söküldü, bir daha da takılmadı. Bugün Başkentte trafik düzeni daha çok Kavşakları bekleyen trafik memurlarıyla devriye gezen trafik ekiplerine dayanmaktadır. Ancak, nihayet insan faktörüne dayanan bu düşenin er geç mutlaka makine gücü demek olan trafik ışıkları sistemine değiştirilmesi, trafik memurlarının çok daha lüzumlu olan teftiş ve denetleme işlerinde, taşıt ve bizzat şoförlerin kontrolünde kullanılması lüzumu ortadadır.

Durum bukadar açıkken, Atatürk Bulvarının yaya geçitlerine bile birer trafik memuru konulmasında herhangi bir mantıki sebep olmasa gerektir. Hâlbuki hepsi birer "güzide" elaman olan ve sayıları da böyle mekanik işler" le uğraştırılmalari İçin çok yetersiz durumda bulunan memurlardan daha verimli bir şekilde faydalanılması, bunların yerine yaya geçitlerine, Avrupa ve Amerikada yapıldığı gibi, yanıp sönen bir seri sarı renkli işaret feneri konulması daha mantıki olduğu kadar, personel ekonomisi yönünden de uygundur.

Ankaranın trafik dâvasının çözümlenmesinde büyük yardımı dokunacak tedbirlerden biri de yolların isaretlenmesidir. Bir zamanlar. Vali Nuri Teoman zamanında denendiği şekilde, yol kaplamasının üzerine beyaz ve diğer renklerde trafik işaretleri çizilmesi, böylelikle şoför ve sürücülere duruş, dönüş yerlerini, yol şeritlerini, özellikle ve en Önemlisi, yaya geçitlerini belirtmek mutlaka lüzumludur. Ankaranın yeni Belediye Başkanını bekleyen problemlerden biri de bu yönde harcanacak paraların karşılığını bulmaktır.

işaretler ve trafik düzeni nekadar iyi olursa olsun, alınan tedbirler ve trafik kaideleri tam olarak uygulanamazsa hiçbirinin değeri olmayacağı bir gerçektir. Hernekadar yeniden şoför ehliyeti alanlardan trafik kurallarına tam uymaları ve bunları gayet iyi bilmeleri titizlikle istenmekteyse de, hâlen Ankara sokaklarında dolaşan binlerce şoförden pek azı bu kurallara uymağa bir vecibe saymaktadır. Yapılacak şey de, mekanik işlerle uğraştırılan trafik memurlarını bu gibilerin yola getirilmesiyle görevlendirmek, böylece bu değerli elemanlardan daha fazla randıman sağlamaktır.

YAYINLAR

Kitaplar

1 Kitap okudum

YAZILMAYAN YÖNLERİYLE ATATÜRK

Yazarı: Sait Arif Terzioğlu
(Âk Kitapevi, Hamle Matbaası İstanbul 1963, 90 sayfa 300 kuruş)

Sait Arif Terzioğlu bir gazeteci. Yazılmayan Yönleriyle Atatürk, adlı kitabında topladığı 31 hatıra-röportaj da, bir gazetecinin eserleri. Daha önce. belirli olmayan zaman aralıkları ile Cumhuriyet gazetesinde yayınlanmış olan bu hatıra röportajlara Sait Arifin kendiliğinden kattığı pek birşey yok. O sadece gazeteci olarak zekasını kullanan?. Atatürkü yakından tanıyanları bulmuş, onları konuşturmuş ve biraz da gazeteciliğin olağanüstü bir sürat isteyen havası içinde bu anlatılmış hatıraları çalakale'm röportaj haline getirmiş.

Nitekim kitabının başına yazdığı kısa bir-notta da. "bu yazılar anlatanların ifadelerine sadık kalınarak hazırlanmıştır" diyor. Ekleme ve çıkarma yapmamla, kitapta, Atatürkün bir gece kız kardeşi Makbule At adanı tevkif ettirişini. Şükrü Sökmensüerin; Kurtuluş Savaşının ilk günlerinde kurmayı düşündüğü "Müessesan' Meclisi" hakkında görüşlerini, Cevat Dursunoğlunun. Harp Okulunun Ankaraya nakit dolayısıyla bu okulun şeref defterine yazdığı satırları, Enver Behnan Şapolyo nun, İlk Millet Meclisini Başkan sıfatıyla idare edişini, ilk meclisin Zabıt Müdürü Zeki Öğretmenoğlunun ağzından anlatıldığı gibi okumak mümkün.

Sait Arif Terzioğlu, kitabın hazırlanışında gerçek bir gazeteci olarak çalışmış. Daha doğrusu, önceden sadece gazeteci olarak gazetesi için röportajlar hazırlamış, sonradan bu röportajları bir kitap halinde toplamış. Bu bakımdan, röportajların konularında, sıralanışlarında. İşlenişlerinde bir tekdüzEylik yok. Hatta bir ölçüde her biri ayrı ayrı birer röportaj olduklarından bir dağınıklık dahi var. Kitap buna rağmen ilgi çekici.

kitaba Profesör Enver Ziya Karal bir Önsöz. Profesör Afet İnan da bir giriş yazısı yazmışlar. Karal önsözünde, kitabın bir hatıra kitabı olmasına rağmen zaman zaman "tarihe ışık tutacak vesikalara da yer verdiğini" belirtiyor. Profesör inan da kitabı "fikir hayatımıza ve inkılâp tarihimize yardımcı olmakla" vasıflandırıyor. Atatürk konusunda uzman iki profesörümüz övgüde hayli bonkör davranmışlar, hatta biraz da fazlaca rüşveti kelâmda bulunmuşlar, bu davranışları İlmi payelerine pek yakışmıyor. Yazılmayan Yönleriyle Atatürk, bir gazetecinin emek Ve çabasıyla ortaya çıkmış sade ve mütevazi bir kitapçık. Bilhassa,'günümüzün konuları hafif yönleriyle okumaktan hoşlanan okuyucuları için faydalı ve oyalayıcı bir esef ama. böylesine bir esere olduğundan fazla da pave yakıştırmak biraz gayrı ciddi oluyor. Yazılmayan Yönleriyle Atatürk raportörü, meslek taşim ve arkadaşım Terzioğlunu çabasından ve bu çabayı devam ettirmek azminden dolayı kutlarken bu hususu da kaydetmeyi kendime bir borç bildim. Borç bildim. zira, Atatürke pek yakın bu iki profesörümüz dahi, anlaşılan, bütün yakınlıklarına rağmen Onu anlamamışlar. Anlasalar, böylesine hafif davranışlara kapılmazlar, bundan Çekinirlerdi.

ilhami SOYSAL

SERGİLER

BİRLİK—Türkiye -öğretmen Dernekleri Milli Federasyonunun aylık eğitim ve sanat dergisi, 10 Kasım sayısı .

Kasım ayında bütün dergiler gibi BİRLİK de. Atatürk için özel bir sayı düzenlemiş. Şükrü Koç, Talip Apaydın, Ceyhun Atıf Kansu. Hayrettin Uysal, Şevket Gedikoğlu, Kamil Ertan. Mustafa Şanlı, Osman Bolulu, t. Hakkı Kaytanlı, Behzat Ay, Necip Alpını, M. Rauf İnan, Asam Hışil, Atatürk konusundaki duygularını şiir ve makalelerle dile getirmişler. Türkiye öğretmenlerinin öğretmenleri için hatırladıktın dolgun bir sayı.

İMECE—Aylık Fikir ve Sanat Dergisi, Kasım 1963 sayısı .

İMECE de kardeş dergi BİRLİK gibi Kasım sayısının çoğu sayfatarım Başöğretmen Atatürke ayırmış. Sami Özerdimin -Kemirilen Atatürkçülük" adlı yazısı ile Yetkin Arözün "Bir Atatürk çocuğunun itirafları" adlı şiiri bilhassa ilgi çekici.____İ.S.

- ANADOLU İHTİLALİ

(Milli Mücadelede Anadolu İhtilâli I. Yazan Sabahattin Selek, İStanbul Güneş Matbaası 1983, US sayfa 10 lira. Kurtuluş Savaşım belgelere dayanarak ve oldukça kesin yargılar vererek.İnceleyen orijinal ve dikkat çekici bir eser).

- TEK ADAM

(Tek Adam Mustafa Kemal, Yazan Şevket Süreyya Aydemir, üç ciltlik bir biyografinin ilk cildi, Remzi Kitapevi. İstanbul 1963 Yükselen Matbaası. 390 sayfa 10 lira. Mustafa Kemalin hayatini, ayni zamanda onu tahlil de ederek, doğduğu günden ölümüne ve hatta ölümünden sonraki günlere kadar çevresiyle birlikte inceleyen bir eserin 1881 den-1919 yılına kadar olan bölümünü içine alan ilk cild).

- ATATÜRK

(Atatürk hayatı ve eseri, Yasan Hikmet Bayur, 6-7 cilt sanılan bir eserin ilk cildi. Ankara, Güven Basımevi 1963, 376 sayfa 20 lira. Genel Satış Yeni Aydın Kitapevi, Kocabeyoğlu Pasajı 117-118,' Yenişehir Ankara. Atatürkün doğuşundan Samsuna çıkışma kadar olan hayatım içine alan ilk cild, oldukça dikkat çekici belgeler ve geniş dip notlarıyla).

- AZİZ ATATÜRK

(Atatürkün ölümünün 25. yıldönümü dolayısıyla Türkiye Başbakanı İsmet İnönünün hasırladığı makale. Ankara Milli Eğitim Basımevi 1963. Milli Eğitim Bakanlığı A» tatürk Serisinin dokuzuncu yayım, 11 sayfa, fiyatsız.)

- 10 KASIM 1963 ANKARA

(Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtının hazırladığı broşür. Devlet Su İşleri Matbaası. Ankara 1963, 77 sayfa, fiyatsiz. Türkiye Milli Gençlik Teşkilâtı sekreteri Tamer Şekersoyun gayretiyle, Suat Havri Ürgüplü. Cevdet Sunay, Salim Başol. Memduh Tağmaç, Ekrem Alican, Orhan Öztrak. Refik Tulga Faruk Güventürk, Cevat Dursunoğlu. Sıtkı Ulay, Cihat Baban, Mucip Ataklı. Mustafa Kepir. Kadri Kaplan, Zekai Derman, Ahmet Yıldız. Ali İhsan Çelikkandan derlenmiş makaleler).

Tüli'den haberler

Devlet Operası taralından davet olunan Bükreş Operası sanatçısı soprano Teodora Luaciou, 13 Kasım günü İstanbula geldiğinde hiç aklına gelmiyen bir sürprizle karşılaştı. Belki de bu, 13 rakamının bir azizliği idi.

Sirkeci garında trenden inen sanatçı, bir anda kendisini garın kalabalığı içinde, yapayalnız buldu. Çünkü sanatçıyı karşılamak üzere ne Romanya Başkonsolosluğundan bir memur, ne de iki temsil vereceği İstanbul Şehir Operasının yabancı sanatçı meraklısı direktörü Aydın Günün bir temsilcisi gelmişti. Garda bir süre bekliyen ve yabancı dil de bilmiyen rumen soprano, aklına gelen bir buluşu hemen uyguladı: Orada derhal bir opera aryası söylemiye başladı!

Bu güzel sesi duyanlar, hemen sanatçının etrafım sardılar. İçlerinden biri, bu güzel, sesli yolcunun derdini anladı ve hemen Şehir Operasına telefon etti. Bunun üzerine, sopranonun İstanbula bir gün sonra geleceğini sanan Opera idarecileri telaşla koşuştular!-

Evet, koşuştular... Ama, niçin?.
Merak etmeyin, Sirkeci garına sanatçıyı karşılamıya değil, Romen Konsolosluğuna telefon edip, Teodora Luaciou'yu gardan alıp meşgul olmalannı ricaya!

Bu parlak karşılanıştan sonra Bükreş Operası sanatçısı. İki gece, Şehir Operasında da "La Boheme"i oynadı.

Federal Almanyadaki türk işçileri için Anadolu isimli bir türkçe gazete yayınlanmaktadır.. Gazetenin yazı işleri müdürü olan Erdoğan Olcayto, eski bir Babıâli mensubudur. Bu güzel gazetenin çıkabilmesi için giriştiği amansız çalışmalar sırasında o kadar kendinden geçmişti ki, bir ara, Istanbulda bulunan karısına bile mektup yazacak zaman bulamıyordu. Nihayet büyük emeli gerçekleşti ve "Anadolu"' adlı gazete çıkmıya başladı. Olcayto, bunun üzerine, Frankfurt civarındaki şehirden Bonn'a taşındı ve güzel bir ev tuttu. İlk işi de eşi Ayfere, Almanyaya gelmesini yazmak oldu. Ama aldığı cevap onu şaşkına çevirdi: Karısı, ondan ayrılmak için mahkemeye başvurmuştu!..

Dr. Saim Bostancıoğlu
Kalp uzmanı

Erdoğan bundan bir süre önce İstanbula geldi. "Mahkeme nasıl olsa aylarca sürer. Ben o zamana kadar karımı alır Almanyaya dönerim" diyordu. Halbuki hiç de umduğu gibi olmadı. Çünkü boşanma kararı bir celsede verilmiş, karısı boşanma ilâmını da almıştı. Şimdi Ayfer, kocasından ayrıldığına, Erdoğan da gazetenin mücadelen hazırlanışı sırasında karısını arıyamadığına yanıyormuş!

Ankaralı kadınların rüyalarına giren yakışıklı kalp uzmanı Dr. Saim Bostancıoğlu, Amerikada bulunan hocası Prof. Lûtfi Vuralın muayenehanesinde, sürmenaj olabilecek bir tempoda çalışıyor.

Kalp konusunda memleketin en büyük otoritelerinden biri olan Dr. Bostancıoğlu, hocası Prof. Vural ile birlikte kendisine tevcih edilen bir unvan dolayısıyla gazete sütunlarına geçince, genç kadınların, yeniden yüreklerini oynattı. Dr. Bostancıoğlu ile Prof. Vurala, Amerikan Kalp koleji üyeliği ve bunun sembolü olan altın anahtar verilmiştir.

İstanbulda mahallî seçimlerin en güzel haberini muhakkak ki Anadolu Ajansı verdi: İstanbul İl Seçim Kurulu Başkanı, seçim günü oyunu kullanamamıştı! İstanbul 7. Asliye Hukuk Mahkemesi yargıcı ve İstanbulini en kıdemli hakimi bulunan Bayan Mefharet Sezerin adının seçim kütüğüne yazılmamış olması buna sebep oldu

Şişlide oturan yargıç, kütükte isminin olmadığını son anlarda öğrendi, fakat bunu tashihe kanunî imkân yoktu. Ayrıca, seçim hazırlıkları sebebiyle de buna zaman bulamadı!..

*

Fransız Kültür Heyetinin Cine Clüb'ü bu hafta da "L'immortelle"i oynattı. İlk gecesi olan cuma akşamı salon ve balkon hıncahınç doluydu. İtanbulda çevrilmiş olan bu film, zaten uzun samandır alâka ile bekleniyordu.

Gecenin misafirleri arasında, İstanbuldan bir gün' için gelip. sırf bu filmi görebilmek için gece de kalan İlhan Benkin eşi Şellâle Benk de vardı. Yaşar Kemal de oradaydı. Emekli General ve eski Büyük Elçilerden İzzet Aksalur ve eşi Mehveş Aksalar. Fransız Büyük Elçisi ve eşi. Hollanda Büyük Elçisi ve eşinden başka bizim hariciyecilerimizin hemen hepsi gelmişlerdi.

*

Haftanın başında Türk-Amerikan Derneği binasının alt katında yeni açılıp pek çok rağbet gören müzikli, avrupaî havalı kebapçıda "Erenköy Lisesini Bitirenler Derneği" nin yemeği vardı. "U" şeklinde hazırlanmış büyük masada ayni okulun muhtelif sene mezunları bir arada neşe ile yemek yiyorlardı. Başkan Hürriyet Sırmaçeke saçının yeni rengi çok yakışmıştı. Henüz dâvasını kazandığı makama oturamamış olan Melâhat Ruacan ile Reşat Silimenin eşi Nesrin Silimen bir taraftaydılar. Diğer köşede gençler grubu vardı: Osman Nuri Torunun eşi Cahide Torun, Necla San, Sevda Tagay ve Amme Enstitüsü Genel Sekreteri Melih Bayülkenin eşi Gülbün Bayülken-

Diğer masaların birinde Halit Taşçıoğlu ve ahbapları uzun uzun oturdular. Terzi Sabiha Keyn de ahbapları ile gelmişti.

*

Kurucu Meclisten A.P. ye geçen Abdullah İpşiroğlu 1961 seçimlerinde bu partinin Giresun adayı olmuştu ve büyük farkla seçimi kaybetmişti. Bu sefer de kendi memleketi olan Trabzondan A.P. nin belediye başkan adayı idi. Yine şansı yaver gitmedi, C.H.P. li Servet Oymana mağlûp oldu. Bakalım, İpşiroğlu bir dahaki sefere ipi nereye bağlıyabilecek!..

Ömrünü hipodromda geçiren gazeteci Levend Esmer, artık at yarışlarında görünmüyor. Daha ziyade; Esenboğa hava alanında günlerini geçiren Esmerdeki bu değişikliğin sebebi, yakında birlikte dünyaevine girecekleri, söylenen Latife Kahraman isimli güzel, sarışın hostes imiş. Hem, galiba, Lâtife hanım, müstakbel eşinin at yarışına gitmesine de müsaade etmiyormuş!..

*

Halkevleri Genel Merkezinin geçen yıl açtığı tiyatro kursu ilk mezunlarını verdi. Kurs süresince Devlet Konservatuvarı öğretmenleri ve sanatçılar —Nurettin Sevin, Mahir Canova, Haldun Marlalı. Suat Taser, Adnan Turanlı 8esa Altındağ. Sehirley Subaşı — ders vermişlerdi.

Diplomalarım alan gençler şunlardır. Ferhan Balkanlı. Veysel Gürvardar, Sonat. Konor, Ahmet Tümel, İhsan Sanıvar, özer Ulcay, Atalay Yıldız, Osman Yurdaer, Ayhan Demirkan, Erkan Yücel, Yaşar Güner, Rüştü Özer.

Sanayi Odası, restoresi için üçbuçuk milyon liradan fazla para harcadığı Tepebaşındakl yeni binasına taşındı. Eski İstanbul Belediye Konssrvatuan olan bina, eski şeklini sadece dışında muhafaza etmekte, iç kısmı ile bugünün modern anlayışını cevaplandırmaktadır. Taşınma münasebetiyle Oda Başkanı ve yönetim kurulu 15 Kasım günü bir kokteyl düzenledi. Birbirinden güzel hanımların yol gösterdiği yeni binada verilen kokteylin davetlilerini Oda Başkam Şahap Kocatopçu ve yönetim kurulunun iki üyesi merdiven başında karşıladılar. Asansörler davetlileri durmadan roof'a taşıyordu. İstanbulun en güzel manzarasını, Halici ve bütün eski İstanbulu gören bu katta verilen kokteyl, İki gün sonra yapılacak mahallî seçimleri bile davetlilere unutturdu. İdare adamları, iş adamları, konsoloslar ve daha İstanbulun tanınmış birçok zevatı kadınsız olarak bu güzel salonu doldurmuştu.

*

Ankara Operası da bu hafta yeni bir esere başladı. Pazar gecesi, P. t Tchaıkovsky'nin "Eugene Oneguine" operasının galası vardı. Nedense, gişelerde biletler çok önceden bitmiş olmasına rağmen salon epeyce tenhaydı. Sonra, "Uyuyan Güzel" in galâsındaki şıklık ve kıyafetlere gösterilen itinanın gazetelerde belirtilmesi de iyi olmadı galiba! Zira, gala gecesi olmasına rağmen, birçok kimse günlük kıyafetiyle gelmişti. Hatta ev sahibi durumunda olan Cüneyt Gökçer bile, davetlilerin karşısına gri pantalon, spor ceket ve yün sveterle çıkmıştı!

Salondakller arasında yeni Senato Başkam emekli General Enver Aka ve eşi Canide Aka vardı. Bayan Aka eski zerafet ve taravetini muhafaza ediyor. Kendisini eskiden tanıyanlar uzun ve güzel saçlarını kestiğine acıyorlar. Galip Kardam, son zamanlarda olduğu gibi, gene yalnız gelmişti. Azmi Erkaslan ve eşi Sevim Erkaslan da ön sıralardaydılar, Bayan Erkaslana yeni yeşil elbisesi çok yakışmıştı. Orhan Çaplı ile Orhan Eren de galadaydılar. Ayten Kaçmaz yine san döpiyesini giymişti.

R A D Y O

İdare

Bir mektup ve ötesi

"Spiker, 1 Kasım gecesi Ankara İl Radyosunda, Klâsik Müzik programını su cümleyle takdim etti: 'İlk olarak Johann Sebastian Bach'ın Sol Majör Senfonyasını dinleyeceksiniz.

Radyo başındaki dinleyicinin tüyleri gene ayağa kalktı. Neydi bu Ankara Radyosunun hali? Kırk yıllık 'senfoni' aylardan beri 'sinfoni' diye yutturulurken birdenbire gene eski 'senfoni' ve dönülmüştü! Şimdi de kırk yıllık 'sinfonia' -kelime italyancadır- bu defa fransız-italyan kırması 'senfonya' ya çevrilmişti!.."

Geçen haftalar içinde AKİS'in RADYO sayfasına imzasız ve ödemeli olarak gönderilen bir mektup, yukardaki şekilde başlıyor ve şöyle devam ediyordu : "Bu hikâyenin başlangıcı bir yıl öncesine kadar uzanır. İyi bir müzik tahlili yapmış ve Almanyada türk sazları üzerine doktorasını vermiş olan Gültekin Oransay İl Radyosunun müzik yayınları şefliğine getirildiği vakit aynı çatı altında kendisiyle kafadar birini daha bulmuştu: Uzun Dalga müzik yayınlar, şefi Faruk Güvenç... İki kafadar, radyoyu ele çevirince müzik tâbirlerine kendilerini göre bir şekil vermeye kalktılar."

Hikâye şudur : Faruk Güvenç, Radyo Müdüründen aldığı 29.9.1962 tarihli bir müsaade ile kendisinden, Gültekin Oransaydan, Fehamettin özgüçten ve İlhan Usmanbaşdan meydana gelen bir kurul topladı ve "senfoni" yi "sinfoni" ye, "şarkı" yi "ezgi" ye çeviren oldukça uzun bir müzik terimleri listesi hazırladı. Bu kurulun aldığı karara göre "solist" kelimesi "solocu" oldu, "violonisf e ise "kemancı" denilmeye başlandı. Ancak bu yeni kelimeler Ankara İl Radyosunda ve Uzun Dalga Ankara Radyosunun da Batı Müziği programlarında kullanılıyordu. Türk Müziği programlarında ise meselâ "solist" kelimesi değişmedi. Aynı gün nöbette olan bir spiker, Batı Müziği programında "solocu", onun ardından gelen Türk Müziği programında da "solist" kelimelerini kullanarak Devlet Radyosundaki lâubaliliğin en güzel örneklerinden birini ortaya koydu. Bu lâubalilik karşısında Radyo idaresi kılını bile kıpırdatmadı.

Fakat yazın sonlarına doğru Radyo Müdürü ile Oransayın arası nedence açıldı. Bu sırada Faruk Güvenç, yine müdürlüğe yaptığı bir teklifte, Batı Müziği programlarında kullanılan terimlerin değiştirilmesini,ve yine eskilerinin kullanılmasını istiyordu. Gültekin Oransay ile arasının açık bulunmasından olsa gerek, Radyo Müdürü, teklifi derhal kabul etti. Böylelikle yedi-sekiz aylık "sinfoni" tekrar "senfoni" ye döndü!

Kutu kutu içinde

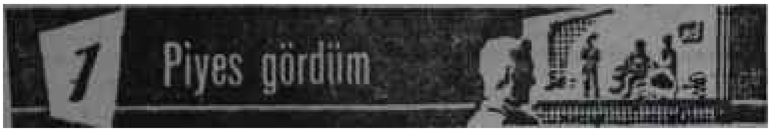
AKİS'e gönderilen mektupta denilmektedir ki, "Gültekin Oransay bu müdahaleye çok kızdı ve o güne kadar hazırlamış olduğu yüzelli programı - Radyo, bütün bu programlara para vererek satın almıştı- imha etti ve Truva atından çıkan cengâverler gibi Radyonun içinde bir savaşa girişti. Madem ki Müdüriyet onun mütekâmil diline kilit vurmuştu, öyleyse 'sinfonya' 'senfoni' değil, 'senfonya' olacaktı, plâklar peşpeşe anonssuz yayınlanacaktı; madem ki 'şarkıcı' yerine arlayıcı' demek yasaktı, öyleyse o da inadına Tosca'nın aryasının kimin tarafından söylendiğini anons ettirmeyecekti. Ta ki İl Radyosundan şikâyetler gelsin ve radyoyu Gültekin Oransayın keyfince yönettiği zamanların daha iyi olduğu zannı uyansın.

İşte Ankara İl Radyosundaki ceşmekeşin hikâyesi buydu ve ne Radyo Dairesi Müdürü, ne Radyo Müdürü, ne de Program Müdürü bu derebeyliğe, kendi gözleri önünde cereyan eden bu sabotaja set çekebilmek gücünü kendilerinde göremiyorlardı."

Mektupta, cereyan ettiği belirtilen olaylara hiç şaşmamak gerekir. Gerçekten, Ankara İl Radyosu, kuruluşundan bü yana üstünde durulmayan bir radyodur. Çünkü Radyo Dairesi Müdürü de, Radyo Müdürü de, değil İl Radyosundaki, Uzun Dalga Ankara Radyosunda meydana gelen olaylara bile müdahaleyi lüzumsuz saymaktadırlar. Radyoda herkes birer şeftir, herkes istediğini yapabilir veya yaptırabilir. Bu şekilde işlerini yürütenler elbette ki istedikleri kadar program yapar, istedikleri kadar para alabilirler ve istediklerinin parasını kesebilirler. 7A-' ra herkes, çalıştığı sahada başıboş bırakılmıştır. Kimse kimsenin işine karışmamakta ve herkes canı nasıl isterse öyle çalışmaktadır. Meselâ, "radyonun parası kalmadı" denilmekte fakat paralar muayyen kimseler arasında bölüştürülmektedir. Bunu anlamak için radyonun bordrolarına bir göz atmak yeter de artar bile. Radyo görevlilerinin, dışarda tuttukları işlerini bile çekinmeden Radyoevindeki odalarında yapabilmeleri de bugünkü durum hakkında iyi bir fikir vermektedir.

Radyonun yeni programlan da radyonun içindeki karışıklığın en güzel delilidir. Halbuki, alelacele hazırlanıp mikrofona çıkarılan programlarla dinleyicinin oyalanacağını sanmak boşunadır. Bu programların çoğu hiç bir kontrolden geçmeden mikrofona çıkmakta ve değil estetik bakımdan, fikir bakımından dahi dinleyiciye bir şeyler verememektedir.

Bütün bu durumlar karşısında, ortaya, sorumlu, olarak hiç bir şahıs çıkmamaktadır! Sorumlu Olup da ortaya çıkmamakta ısrar edenler; aslında, baştan sonuna kadar kendilerini haklı göstermeye çalışmaktadırlar. Çünkü Radyo Kanununun çıkması, bazı emarelere göre, çok yakındır ve bu kanunun çıkmasından az önce bir takım işlere girişmek belki bu şahısların işlerini bozabilir. Üstelik, tasarı Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülürken bir takım kulis faaliyetine girmek de lâzımdır! Bu faaliyet, yeni kurulacak teşkilâtın selâmetinden daha çok, tabii, bazı şahısların bu teşkilâtta iyi bir yer ele geçirmeleriyle ilgilidir!.

Oyun : "Bin Frenk Mükâfat" ("Mille Francs de Reccmpense"), Oyun, 4 perde.

Yazan : Victor Hugo.

Çevirenler : Beyhan Kunt - şukûfe Bigat.

Tiyatro : İstanbul Şehir Tiyatrosu (Tepebaşı).

Sahneye koyan : coşkun Tunçtan

Dekor-Kostum: N. Perov.

Müzik : Mehmet Abut.

Konu : Victor Hugo-nun 1888 da Guemesay'de, kendi isteğiyle çekildiği inziva hayatının sonlarına doğru, üç hafta içinde yazdığı - ve sağlığında oynatmadığı- bir komik melodram: oldukça kalabalık kişilerle canlandırdığı vakanın kahramanı, toplum yasalarının müsamahasızlığı, katılığı yüzünden işlediği bir gençlik hatasının cezasını ömür boyu çekmeğe mahkûm, aslında iyi kalbli bir hapishane kaçağı, serseriler kralı Glapieux'dür. Polisten kurtulmak için girmek sorunda kaldığı bir evin gençkızından gördüğü iyi muamele, onda, "İyilik etmek" isteğini kamçılar ve - olayların da yardımıyla - hem o gençkıza, hem talihsiz annesine gerçekten büyük iyilikleri dokunur. Ne çare ki "son pişmanlık" fayda vermiyecek ve Glapieux'yü, iyiliğini görenler de kurtaramayacaklardır. Hugo, hoşa gidecek, hatta yer yer eğlenceli bir melodram içinde 19. yüzyılın -zamanımızda da pek değişmemiş olan- sert adalet anlayışım yermekte, gençlere de "İlk hata" yi işlemenin ne acı sonuçlara yol açtığını göstermeğe çalışmaktadır.

Oynıyanlar : Bauf Ulukut (Glapieux), Ertuğrul Bilda (Binbaşı Guedouart), Gülistan Güzey (Etiennette), Ayşegül Devrim (Cyprienne), Erdoğan Gemicioğlu (Edgar Maro, Necmi Oy (Scabeau), İhsan Devrim (Rousseline), Kemal Bekir (Savcı), Okan Bilgütay (Milletvekili), Muhip Arcıman (Banker), Mehdi Yeşildeniz (Doktor) v.s.

Beğendiğim : Etiennette ile Cyprienne'de-, o talihsiz genç anne ile kızma, tesirli ve ifadeli yüzler kazandırmayı başaran Gülistan Güzeyle Ayşegül Devrimin, bir de haciz memurunu sevimli bir kompozisyonla canlandıran Necmi Oyun rahat ve duygulu oyunları. Perovun. Pariste kullanılmış olan dekorların kopyası olmaktan başka bir kusuru olmıyan, iyi realize edilmiş panoları.

Beğenemediğim : Oyunun -1870 den sonra neden, başka oyunlarıyla beraber, Pariste oynanmamış ve 1961 yılında Hubert Gignoux ele alıncaya kadar neden Fransada adetâ "unutulmuş" olduğunu yeteri kadar anlatan- "eskimiş" tekniği, bugün artık kolay hazmedilmiyen o uzun "a parte"ler, o, ikide bir, "kıssadan hisse" çıkarmalar... Başrolde Rauf Ulukutun - belki lüzumundan fazla tabii ve sevimli olmak gayretiyle - tutturduğu gevşek, yaratıcı çabadan yoksun oyunu.» Birkaç istisna ile öbür aktörlerin isteksiz, inansız, basmakalıp oyunları...

Sonuç : Şehir Tiyatrosunun ortaokul öğrencilerine romantizm akımını ve onun büyük temsilcisini tanıtmak için sahneye koyduğunu ilan ettiği bir oyun... Ama, bu haliyle, öğrencilere Hugo ve romantizm hakkında yanlış fikir vermesinden korkulur.

Lûtfi AY

MUSİKİ

Duke Ellington
Bir başka kral

Caz

Bir misafir

İçinde bulunduğumz haftanın sonlarında dünyanın en ünlü cazcısı Duke Ellington Ankaraya gelecek ve Devlet Konser Salonunda bir konser verecektir.

Orkestrasını bundan kırk yıl kadar önce kurmuş bulunan Ellington'un eşsiz yaratıcılık kaabiliyeti caz müziğinin gelişmesi ve yayılmasının temelini teşkil etmiştir.

Duke Ellington'un tesirli orkestra şefi olarak getirdiği yeniliklerden: ibaret değildir. O bir besteci olarak sadece cazın değil, bütün çağdaş amerikan müziğinin yönetici ışığı olmuştur.

Ellington kendisini meslek hayatının önemli bir kısmında orkestra şefi ve bestekâr olarak tanıtmıştır. Aslında kendisi Harlem'de asrımızın ilk yıllarında gelişerek moda olan "ragtime" -Ritmin birdenbire kaydırılması usulünde piyano çalmasını öğreten bir okulda yetişmiş, ünlü bir caz piyanistidir.

Bugün mesleğinde şöhretin zirvesine ulaşmış bulunan Ellington, caz dünyasının en önemli ve en kudretli, modası geçmeyen bir elemanıdır.

"Mood İndigo" ve "İn a sentimental mood" Ellington'un en ünlü eserleridir. ,

Dünyanın her yerinde küçük veya büyük caz topluluklarının repertuvarlarında Ellington'un besteleri yer almaktadır. Onun müziği son yıllarda sayısı gittikçe artan caz bestelerine ilham kaynağı olmaktadır.

Ellington, solocu olarak çalışmaktansa, orkestranın bir mensubu olarak çalışmayı tercih etmektedir.

"BASIN İLÂN KURUMU"

Genel Müdürlük

Cağaloğlu, Türk Ocağı Caddesi No. 1

İstanbul

Telefon : 22 43 84 – 22 43 85

Telgraf Adresi : BASIN KURUMU

ŞUBELER	DIŞ MUHABİRLER	
İstanbul	A.B.D.	İsveç
Ankara	Almanya (Federal)	İsviçre
İzmir	Almanya	İtalya
Adana	Avusturya	Japonya
Bursa	Avustralya	Lübnan
Diyarbakır	Belçika	Macaristan
Erzurum	Bulgaristan	Norveç
Eskişehir	Çekoslovakya	Pakistan
Konya	Danimarka	Polonya
Zonguldak	Fransa	Portekiz
	Hollanda	Romanya
	İngiltere	Yugoslavya
	İspanya	Yunanistan
	İsrail	

(Basın: A — 12971) — 630

SOSYAL HAYAT

Kadınlar

Sona eren "Hafta"

Atatürkü anma haftası, Başkentte, üniversiteli Kadınlar Derneğinin, haftanın başında Pazartesi günü Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Tarih Kurumu salonunda tertiplediği toplantı ile sona erdi.

Toplantıda Prof. Enver Ziya Kural ile Prof. -Âfet İnan söz aldılar ve dinleyicilere Atatürkü değişik yönlerden tanıtarak, onun ölmezliğini şahsiyetinin bugünkü türk toplumu üzerindeki büyük etkisini belirttiler. Prof. Enver Ziya Karal, son defa Çekoslovakyaya yaptığı seyahatle ilgili olarak Atatürkün dış memleketlerdeki etkisini konuşmasına esas olarak almıştı.

Prof. Dr. Âfet İnan bu vesile ile bir hatırasından bahsetti. Nisan 1923'de bir yandan Lozan konuşmaları yapılırken, bir yandan Türk Parlâmentosu yeni seçim kanunu üzerinde çalışıyordu. Harpte ölen erkekler" yüzünden memleketteki erkek seçmen sayısı düşmüş ve seçmenlerin miktarını 50 binden 20 bine düşürmek gibi bir durum meydana gelmişti. O zaman Bolu. mebusu olan Tunalı Hilmi bir teklifte bulundu ve kadınların İstiklâl Savaşında gösterdikleri yararlığı bahis konusu ederek, kadınların da seçmen olarak sayılmalarını istedi. Teklif öyle büyük itirazlara sebebiyet verdi ki, başkan oturumu tatil etti.

Ama Atatürk yılmamıştı. Aynı günler içinde Anadoluda yaptığı gezilerde halka doğrudan doğruya hitap etti ve İstiklâl Savaşında türk kadınlarının gösterdikleri kahramanlıkları hatırlatarak, onların toplumda lâyık oldukları yeri belirtti, kadın devrimlerinin tohumunu halk içine atmaya başladı. Tohumun tutup yeşereceğinden emindi. Halka inanıyordu. Halkı hazırladıktan sonra da meseleyi tekrar Parlâmentoya, çok daha parlak seklide getirdi ve türk kadını, Kisin 1930'da belediyelere ve 5 Aralık 1934'de de Büyük Millet Meclisine seçme ve seçilme hakkına kavuştu.

Hacettepe Gönüllüleri

Süratle gelişmekte olan Hacettepe Tıp Fakültesinin Gönüllüler için acılan yeni sahaları bu yıl Hacettepe Gönüllülerini daha hızlı bir şekilde çalışmaya yöneltmiştir. Gönüllüler bir yandan yerli iltihaklar için çalışıp hasta koğuşlarında yardımcı olmaya bakarken, bir yandan da, Fakültenin maddi imkânlarını. çoğaltma çabası göstermektedirler. Bununla ilgili olarak Aralık ayının başından itibaren Şaban Şifai Kliniği giriş holünde Gönüllüler grupu tarafından bir "daimi eşya satış yeri" açılacak, hasta ziyaretçileri buradan, içerdeki veya dısardaki hastalarına vermek üzere ufak-tefek, şirin hediyeler alacaklardır.

Dikiş grupu, hediyelik eşyaları hazırlamak üzere, bu ay içinde sık sık muhtelif evlerde toplanmış ve genç Gönüllüleri de bu sahada yardıma çağırmıştır.

Okulluları toplum ödevlerine alıştırmak gibi başta eğitici bir amaçla meydana çıkan genç Gönüllüler grupu, satış mağazası için kartlar, mozayik işleri, küçük bebekler hazırlamış, ayrıca dikiş günleri yapmıştır.

Moda

Gece için jerse elbiseler

Uzuza mal olan bir jerse elbise bu mevsim gece ve gündüz kadının 1 numaralı arkadaşı olmuştur.

Jerse elbiseler belden kesiksiz ve vücuda çok fazla oturmayan, prenses biçimi elbiselerdir. Bunları giyim yerine göre daha az veya daha çok dekolte yapmak mümkündür, fakat genel olarak bunlar tam kolsuzdur veya uzun kolludur. Kısa, küçük kollar, bu elbiselere daha çok spor hava verecek ve giyim yerini azaltacaktır.

Uzun kollu dümdüz prenses biçimi bir jerse elbise bir drope ile de zenginleştirilebilir. Tam kolsuz, vücudu saran bir jerse elbise kapalı yakalı tercih edilebilir. O zaman dekolte yeline, meselâ göğsün üst kısmına papatya şeklinde, dilimli bir açık motif yapmak ve elbiseye akşam elbisesi havası vermek mümkündür.

Kapalı yakalı, usun kollu, arkadan bele kadar yırtmaçlı, uzun etekli Jerse elbiseler ise en ağır gece toplantılarına giyilmekte galalar için özellikle istenmektedir.

Jerse elbiseler siyah, beyaz renkte olabilir. Açık kahverengi de çok modadır., Diğer, renkler elbiseye daha çok spor hava verir, gece için

Seçimde Gördüklerim

Her seçim sonunda bu sütunlarda, okuyucularıma seçim hakkındaki düşüncelerimi yazarım. Bu defa aynı şeyi, biraz daha yetkili olarak yapabileceğimi zannediyorum. Çünkü bu defa seçimleri yalnızca bir gözlemci olarak değil, Ankara Belediye Meclisi adayı olarak çok yakından izledim. Seçim kampanyası süresince Çankaya, Mamak, Dikmen, Bahçelievler gibi birbirinden uzak ve yeni gecekondu mahalleleriyim bir hayli büyümüş olan bir bölgede çalıştık. Kahve köşelerinde pek çok politikacıyı cebinden çıkartacak parlak hatiplere, çevreyi etkileyen liderlere rastladık, dertlerini dinledik Ba bana, demokrasinin memleketimize neler getirdiğini görmek fırsatını verdi. Bugün memleketimizde vatandaş, haklarını müdriktir, bunları ve çotuğu çocuğu için daha iyi bir hayatı istemesini öğrenmiştir. Bunlar kalkınma çabamıza yardım edecek olumlu faktörlerdir. İstemesini bilmeyen bir toplum kalkınamaz. Ancak biz henüz kişisel meselelerimizi, çevrenin küçük meselelerini toplum meseleleriyle uzlaştırmasını öğrenmiş değiliz. Politikacı, gittiği çevrede, o çevre tarafından toplum menfaatiyle bağdaşamayacak birbirine zıt vaitlerde bulunmaya âdeta zorlanmakta ve çoğu zaman da buna boyun eğmektedir. Halbuki gerçek politikacı kitlelere sürüklenen değil, onlan, küçük meselelerinden sıyırıp, büyük toplum meseleleri etrafında toplıyabilen kimsedir. Bu, zannedildiği kadar zor birşey değildir. Çünkü, aslında toplum yararına olmıyan birşey kişinin de yararına olamaz. Ne var ki bunu anlatabilmek, bunu içtenlikle vatandaşa duyurmak şarttır. Bunun için, politikacının, seçmeni seçimden seçime aramaktan vazgeçip, onunla sıkı bir temas kurması gerekir. Yapabildiğini yapan, yapamadığının nedenlerini anlatan, içtenlikle çalışan bir yöneticinin, ciddi bir politikacının, seçmenle» rinin kalbini kazanamaması mümkün değildir. Çünkü küçük dertlerinin halledilmesini isteyen vatandaşların, memleket meselelerine de içtenlikle bağlı olduklarım gördüm. Birçok yerlerde adaylara, iki günde kuruyacak çeşme, bir ayda bozulacak yol, yıkılıp yerine yenisi konacak okul istemediklerini, memleketin parasının ziyan olmamasını dilediklerini, bekleyeceklerini, yardımcı olacaklarını, fakat aldatılmak istemediklerini söylüyorlar, yürekten konuşuyorlardı. Çok şey isteyen, fakat kendilerine bu konuda yön arayan bir halleri vardı.

Siyasi partilerin, seçimlere katılma ve bunun sonucu olarak, hükümet etme, yönetme ödevleri yanında bir de, modern devletçiliğin kendilerine yüklediği bir eğitici ödevleri vardır ki, bunun eksikliği, demokratik sistemin iyi işlemesini önleyebilir. Bu eksiklik, bizde kendisini kuvvetle hissettirmekte, eğitme yolu ile oy kazanma prensibi, aldatma ile oy kapma usulü ile telafi edilmeye çalışılmaktadır. Fakat vatandaşın bu konuda da uyanmaya başladığı bir gerçektir. Eski usûl çok fazla devam etmiyecektir.

Seçim günü, sandık başlarında görevli idik. Neler, neler gördük! Herşeyden önce, çalışma sistemimiz karışıktır. Bu yüzden kütükler, seçmen kartları iyi tanzim edilememiş, birçok karışıklık olmuştur. Küçük bir teferruatın, meselâ zarf renklerinin, zamanında, tatbiki olarak Sandık kurullarına bildirilmemiş olması, tartışmalara yol açmıştır. Ben bu vesile ile birşey öğrendim.: Erkeklerin çoğu, renkleri hiç tanımıyorlar. Birçok sandık başkanları pembe renkli zarfların turuncu, turuncuların pembe olduğunu iddia ediyorlardı. Allahtan, Yüksek Seçim Kurulu müdahale etti de, iş düzeldi!..

Aday olarak seçimlere katılmak, gözlemci olarak onları islemekten oldukça farklı. İnsan kendisini daha gerçekçi, memleket meselelerinin nedenlerine daha yakın ve herşeye rağmen çok daha umutlu hissediyor. Biz Anakarada, nerede kendimizi seçmene anlatabildikse, orada bizi anladı ve bunu oyları ile de gösterdi. İnancım buradan geliyor.

Jale CANDAN

SİNEMA

Filmler

"Acı Nikâh"

Savaş öncesinin Mussolini devrinde "Beyaz telefonlu filmler" sineması dîye adlandırılan italyan sineması, savaş sonrasında Yeni Gerçekçilik ile kendine apayrı ve değişik olduğu kadar da çarpıcı bir yol seçmiş ve bir bakıma da "Altın çağı" na, girmişti. Sinema yazarlarıyla rejisörlerin etele vererek bir çağı kapayıp yeni bir çağı açmaları, dünya sinemasında alışıla gelmiş bir oluş değildi.

Yeni Gerçekçilik, savaş bitiminin Şartlarım da kendine destek ederek büyük bir gelişme gösterdi. Böylece İtalyan sinemasında en uzun ömürlü çağ Yeni Gerçekçilik çağı olda Ama zamanla şartlar düzelmeye, ortam Yeni Gerçekçilik ortamından uzaklaşmaya başlayınca, akım ustalarım da yavaş yavaş kaybetmeye, Yeni Gerçekçi rejisörler de başka akımlara yönelmeye başladılar. Bu kaybetme ve uzaklaşmanın yanı sıra, ikinci bir yeni kuşak sinemada yer aranıyor ve, yavaş da olsa, bir sızma hareketi gösteriyordu. 1960 yılından sonra ise bu sızma hareketi daha da genişledi, büyüdü ve yeni kuşak, öyle bir an geldi ki, fransız sinemasındaki Yeni Dalgacılar gibi İtalyan sinemasını ellerine geçirip bütünüyle etkileri altına aldılar. Gelenler arasındakilerden biri de Mauro Bolognini idî.

Bolognini adında biri

Genç kuşağın bugün en önemli kişilerinden biri sayılan Mauro Bolognini 1923 doğumludur ve Pistoia'lıdır. Çocukluğu ve ilk gençlik yıllan Florence'da geçmiştir. Kendi kuşağının çoğunluk rejisörleri gibi o da mimari tahsili yapmıştır. Fakat Bolognini'nin gözü ne mimarlıkta, ne de başka birşeydeydi. Sinemayı seviyordu ve meslek olarak sinemayı seçmede kararlıydı. Bu kararını gerçekleştirmek amacıyla Plorence'i terkedip Romaya göçtü. Romadaki sinema öğretimi okuluna girdi. Başlangıçta ar direktörlüğü kurslarına yazılmış, mimarlığının da bunda yararı olur diye düşünmüştü ama, sonradan bundan caydı ve rejisörlük bölümüne geçti. Güzel bir rastlantı; eseri, kurslarına öğretim üyesi olarak rejisör Luigi Lampa giriyordu. İampa-Bolognini bu dönem de tanıştılar ve yakınlaştılar. Zampa, genç Öğrencisini çevirdiği filmlerde rejisör yardımcısı olarak yanma aldı ve birlikte "Anni difficili", "Campane a martello", "Cuori senza frontiere", "Signori in carrozza" ve "Processo allacitta" da çalıştılar. Bolognini, Zampa'dan sonra italyan-ingiliz karışımı rejisör Mario Zampi ile de çalıştı ve daha sonra fransaya geçerek Yves Allegret Ve Jean Delannoy'a yardımcılık yaptı. Bu uzun yardımcılık dönemi, Bolognini'nin geleceği bakımından büyük önem taşımaktadır. Genç rejisör adayı, gelecekte sağlam bir sinema mimarisine sahip olma yolunda çeşitli ustalardan etkileniyor, bu etki lerin toplamında kendi kişiliğini aranıyordu.

Bolognini'nin yurdumuzda ilk gösterilen filmi "La Viaccia-Toy Bir Delikanlı" dır. "Toy Bir Delikanlı", Bolognini'nin asıl kişiliğini ortaya koymada gerçekden önemli bir filmdir. Bolognini, herşeyden önce toplumcu bir rejisördür, olaylara bakışı, hikâyeyi sürdürüşü ve yorumu bu açıdandır.

"Toy Bir Delikanlı" nın kahramanı köyden şehre iner, şehirdeki genelevlerin birinde genç bir kadına tutulur ve bu kadın adına cinayet işler. İlk bakışta yalın bir aşk ve serüven filmi havasında görünen "Toy Bir Delikanlı" da Bolognini, tutumunun çizgisi dışında değildir. İki ayrı çevrenin insanlarını -şehirli ve köylü- birbiriyle karşılaştırırken öte yandan da, geleneklerle göreneklerine sımsıkı bağlı yaşayan toplumun, çağdaş düzende değişme zorunluğuna doğru gitmesi gerekliliğini savunmaktadır. Bunların yanında Bolognini'nin öbür italyan rejisörlerinden ayrılan bir yanı daha vardır ki, Bolognini'yi Bolognini yapan unsur da budur. Bolognini, bu çeşit bir çalışmanın ötesinde insanın cinsel ilişkilerini de işlemekte, yaşamasındaki etkili yerini -kendisi ve çevresi bakımından- parmaklayarak İncelemektedir.

İkinci filmi "Il Bell' Antonio-Acı Nikâh" bu yolun yolcusudur.

"Yakışıklı Antonio" nun serüveni

Bir romandan uyarlama olan "Il Bell' Antonio-Acı Nikâh" ın senaryosu Pasoiini ile Visentini'nindir. Birincisi, genç kuşak romancıları arasında geniş bir üne sahiptir ve Bologni'nin tutumu dışında bir yazar değildir. Visentini ise hem Pasolini'ye ve hem de rejisör Bolognlni'ye destek olabilecek yapıda bir senaryocudur.

Üçlünün filmi "Il Bell' Antonio-Acı Nikâh", yakışıklı, daha çok kadınsı bir güzelliğe sahip - fakat homoseksüel değil- bir burjuva çocuğu olan Antonio'nun serüvenlerini hikâye etmektedir. Antonio'nun serüvenleri derken, hatıra, büyük, akıllara durgunluk veren aşk serüvenleri gelmemeli. Hikâyede İtalya yarımadası ile aralarında bir türlü aşılmayan bir uçurum bulunan aşağı İtalya - Sicilya - toplumlarının karşılıklı çatışmaları da söz konusu edilmemektedir. Fakat genç Bolognini İki toplum arasındaki büyük düzen far kını, yalnızca bir toplumun - Sicilyanın - yaşayışını, gelenek ve göreneklerini ele alarak verme çabasındadır. Ama bunun üstesinden gelmekte midir? Evet, hem de büyük bir rahatlıkla... Yukarı İtalyaya bir türlü ayak uyduramıyan, çağdaş yaşayışa seyirci kalan Aşağı İtalyadaki bir olayın hikâyesi olan "Il Bell' Antonio- -Acı Nikâh", Bolognini'nin önceki başarılarının yeni bir halkasıdır.

"Acı Nikah"
Üzerinde durulmalı

Bir ağa oğlu olan Antonio, bir süre Romada başıboş bir hayat sürdükten sonra, günlerden birgün baba ocağına döner. Yakışıklılığını bir övünme aracı yapan baba, çevreye sürekli olarak oğlunun gönül hikâyelerini anlatır, yayar. Böylece, çevrenin gözünde Antonio, çağdaş bir Kazanova niteliği kazanır. Gerçekteki Antohio ile bu uydurma ve yapma Antonio bir süre önce kopmuş olduğu çevresi ve ortamına döndüğünde büyük bir çatışma gösterecektir.

Nitekim öyle de olur. Çevre Antonio'ya karşı görülmemiş bir hayranlık duymaktadır. Antonio, çevre için bir çeşit övünme aracıdırr. Bir burjuva oğlu oluşu da buna ayrı bir önem katmaktadır.

Asıl gerçek

Romadaki. hukuk öğrenimini tamamladıktan sonra baba ocağına dönen Antonio, çevrenin kendisine karşı olan bu türlü davranışını neye yoracağına bilememektedir. Çevre, kendi düşlerinde yaşattığı bir Antonio ile karşılaşmak istedikçe, bu giderek Antonio için bir baskı - acılı bir baskı - olmaktadır. Antonio. bu türlü bir yaşayışın gerçek kişisi midir?

Babası, oğlunu çok zengin bir başka toprak ağasının kızı ile evlendirme düşleri kurmaktadır. Bunu. giderek gerçekleştiriyor da... Antonio, genç, güzel, fakat içine kapanık - geleneklerin yetiştirdiği - Barbara ile evleniyor. Çocuklar bunu bir, çeşit aşk evlenmesi yaparlarken, işin gerisindeki babalar ise karşılıklı pazarlığa oturuyorlar, Evlenme, babaların kendi isteklerine göre, bir ticaret evlenmesi oluyor. Ayrıca, bu yetişmiyormuş gibi, Kilise - ki bunu kız tarafından amca temsil etmektedir- de evlenmeye burnunu sokuyor ve hikâye böylece, Boiognini'nin istediği şekilde -tutumuna ve görüş açısına uygun şekilde — biçimleniyor,

İki genç erittiklerini sürdürüyorlar, fakat bu evlilik, cinsel yakınlaşmaların dışında bir evliliktir. Antonio, beklenmedik bir cinsel tutukluğa uğruyor. Karısı Barbara'ya yaklaşamamaşı günün birinde çevrede duyuluyor ve çevre büyük bir şaşkınlığa uğruyor. Düşlerin Antonio'su ile gerçekteki Antonio çatışıyor ve çevre gerçektekini bir türlü kabule yanaşmıyor. Tepki korkunçtur. Antonio tek başına kalıyor, çevre kendisinden uzaklaşıyor, baba ve ana ortada kalakalıyorlar. En büyük darbeyi de baba yiyor.. Bu, onun için onur kırıcı bir olaydır. Eziliyor. Ezilme. Kilisenin ve Barbara'nın ailesinin de karışması ve gençlerin zorla ayrılmalarına kadar götürülünce, babayı öldürüyor. Sonunda Antonio evlerindeki hizmetçi kız Santuzza'nın kendini feda etmesiyle yeniden çevrenin istediği "Yakışıklı Antonio" oluyor ve kabul ediliyor. Fakat birbirlerini seven, yalnızca cinsel yakınlaşmanın üstesinden - çeşitli etmenler yüzünden - gelememiş iki insanın onmaz ayrılığı çözümlemesiz kalıyor.

Bolognlni, "Il Bell' Antonio-Acı Nikâh"ta kendi çizdiği yolun dışında değildir. Toplum içinde toplumun bireye baskısını, büyüklü küçüklü toprak ağalarının davranışlarım, gelenek ve göreneklerin ezintisinde kişinin ne kadar karmaşıklar içine atıldığını ortaya koymaktadır. Bu ortaya koyuz da son derece gözüpek bir yoldandır. Bugün en ileri toplumlarda bile cinsel yaşayışın dokunulmazlık içinde nasıl bağnazlaştırıldığı gözönünde tutulursa, sinema gibi etki gücü büyük bir organda bunun tartışmasını yapmak -bırakınız Bolognini açısını- sinema için da büyük önem taşımaktadır. Yakışıklı Antonio, her erkeğin başına gelebilecek bir oluşla karşılaşıyor. Yakışıklılığım kadınlar için bir araç olarak kullanan genç adam. ilk olarak yürekten sevdiği bir kadınla karşı karşıya geliyor. Bu, kişi sevgisinin, ya da aşk erişilmezliğinin bir yerden sonra cinsel yakınlaşma ile bozulup çirkinleştirilmeme tutkusundan da doğabilir. Antonio bir homoseksüel değildir. Antonio. Barbara'yı delice sevmektedir, bu aşkını da herşeyin üstünde tutmaktadır. Geleneklerine sıkısıkıya bağlı çevre için bu, anlaşılması imkânsız bir dorumdur ve toplum, cinsel yakınlaşma konusunda anlayışlı ve bağışlayıcı olmayı şiddetle reddetmektedir. Statta toplum, nasıl görmeyi istiyorsa, Antonio'yu o çeşitten bir kişi olmaya zorlamaktadır Bu zorlama sonunda Antonio, cinsel yakınlaşmadan büsbütün uzaklaşmaktadır.

Bolognini, çevreyi, çevrenin insanlarım, davranış ve tepkileriyle gelenek ve göreneklerini 'başarıyla ele almakta ve sonuca bu yoldan giderek, kendi başarısını da sağlamaktadır. İyi oyuncu seçimi - Baba'da Pierre Brasseur, yakışıklı Antonio'da Marcello Mastroianni, Barbara'da Claudla Cardinâle ve Antonio'nun arkadaşı Eduardo'da Torna- Millian gibi- de Hologrilni'nin başarısında büyük rol oynamaktadır.

"Il Bell' Antonio-Acı Nikâh" bu yılın iyi filmleri arasında, yerini şimdiden almış bulunmaktadır.

Suç Seyircinin Değil

T. KAKINÇ

İtalyan sinemasının büyük ustalarından Miehelangelo Antonioni'nin "La Notte - Gece" al, gösterildiği sürece İstanbul sinemalarında iki türlü tepkiyle karşılaştı: Alkış ve yuha! Filmin usta işi olduğu su götürmez bir gerçektir ve yine bir başka gerçek de, Antoninni filminin normalin üstünde bir sinema seyircisine seslenir olmasıdır ki, iki tepkinin de ana kaynağı buradan gelmektedir.

Sinemada rejisör, büyük seyirci çoğunluğu için. kolay anlaşılır olmak, yada zorlamasız film yapmak zorunda mıdır, değil midir? İşin bu yanı. ayrı bir tartışma konusudur elbet. Yalnız Antonioni filmi "La Notte - Gece" büyük seyirci çoğunluğu için kolay anlaşılır film değildi. Bu yüzden de bizde seyirci itmesiyle karşılaştı.

Bu itiş nedenlerinin en başında - filmin zorlaması bir yana - seyircimizin bu tür filmlere karşı hazırlıksız oluşu geliyor. Bilerek, ya da liste zorunlu ğu getirtilen "La Notte - Gece" benzeri filmlerin seyirci karşısına çıkısı, yurdumuzda ender rastlanır bir olaydır. Getirticilerimis dünya sinemasından hiç habersiz olmaya kendilerini ve seyircilerimizi o denli alıştırdılar ki, çiz gi dışı bir film hem şaşırtıcı, hem de itici oluveriyor. "La Notte - Gece" nin yuhalanmasında seyircimizin bir suçu yoktur. Alışılmıştan öte, bilmediği, tanımadığı bir sineme eseriyle karşılaşması, elbette ki bu çeşit bir tepki yaratacaktır. Kolay filmler, uyutucu, sinemanın da bir sanat olduğunu açıklamaktan uzak kötü filmler, seyircimize gereken sinema eğitimi vermemiştir. "La Notte - Gece" nin anlaşılması için - Antonioni'nin ne demek istediğini anlama yolunda- bırakınız kültürü ve aydın olma zorunluğunu, herşeyden Önce bu tür sinema eserlerini görmenin verdiği bir de sinema eğitimi ister. Seyircimiz bundan yoksundur. Batı ülkelerinde, "La Notte - Gece", böylesi bir itmeyle karşı karşıya gelmemiştir, gelemez de...

Bilinçli, bilinçsiz -orası çözümlenmiş değildir- getirtilen "La Notte-Gece", getirici şirketlerimize yeni bir silâh daha vermiştir: "Seyircimiz bu çeşit sanat filmlerini tutmuyor, yuhalıyor. Biz de zarar ediyoruz, bir daha niçin getirtelim?"

Bu, ne bir savunma ve ne de bir özürdür. Suç, asıl, doğrudan doğruya seyirciye bu gibi filmleri getirip vermekten kaçan getirtiri şirketlerindir. Seyirci göre göre alışacak, eğitilecek, sinema eleştirmecilerinin aracılığında da filmi çözümleyip anlamaya çalışacaktır. Gecekondu usûlü ne alışma, ne eğitilme ve ne de çözümleme, yüzyılımızda yoktur!-

KÖŞEDEN

Ömer Besim

Vildan Âşir SAVAŞIR

Kaadirbilir gençler, geçen hafta içinde, türk atletizminin şöhretli ve efendi temsilcisi Ömer Besimin mezarı başında toplanıp, «mu bir daha andılar. Emeklerinden, hizmetlerinden örnek ve hız aldılar. Zaman ne de çabuk geçiyor! Besim o zeki gözlerini açılmazına yumalı yedi yıl olmuş bile...

Sporcuların pazara sürülmediği günlerde idik. O tarihde Galatasaray Kulübünün kapısı her çalana açılmazdı. Ya mektebinden olunacak, ya da çok çetin imtihanlardan geçilip ağır formaliteler tamamlanacaktı. Ayrıca, kulübün kaderine hükmeden 1 numaralılar da razı olacaklardı.

Futbolcu, güreşçi Besimi göğsü sarı-kırmızı halkalı atlet forması içinde ilk gördüğümüz gün, onu Ali Samiler, Emin Bülentler, Bekir ve Cevdet hocalar kadar Galatasaraylı ve kulübün itibarının temelindeki disipline, sporu güzelleştiren anlayışa ve inanışa onlar kadar bağlı bulmuş, saymış, sevmiştik. Sade bizler değil, ruhlarında yüzdeyüz Galatasaraylı olan babalarımız, analarımız, bacılarımız da sevmişlerdi. Evlerimiz onun eviydi ve bu sebepsiz değildi. O günlere dönüyorum da, hatıralarım arasında onun spor ahlâkı ve anlayışı ile bağdaşmayan tek davranışına, tek hareketine rastlayamıyorum. Biz mektepli idik ve güya o bir bakıma, alaylı idi. Düşünüyorum, sporun iyi ve doğru yönünde biz hepimiz ondan neler, neler öğrenmiştik!.. Bizim yabaına dilde yazılmış Utanlarda bulamadığımızı o, nereden, nasıl öğrenir de bize öğretirdi!? Tevekkeli mi, ona sonunda "Kaptan" demiştik!

Atletizm Federasyonu Başkanı olduğum zaman arkamda hayli mum bir spor karyeri ile bir de meslek tahsili vardı. Bu meslek de avukatlık,, mimarlık değil, beden terbiyesi ve spordu. İşimi severdim. Meraklı ve hevesli idim. Onun için spor dünyasının bütün hareketlerini gün gün takip ederdim. Bizim kitaplardan okuyup meslekte saç ağartmış hocalardan öğrendiğimiz nice şeyin adım koyamazdı ama. bilirdi. Onun için benim sade dostum değil, yardımcımdı. Bazılarına göre ise akıl hocamdı, elimden tutup yedenimdi... Öyle de olsa, böyle de olsa, sağ olsaydı da gene olsaydı...

1936 Balkan oyunları Atmada yapılacaktı. Devraldığım kadro ne pek kuvvetli, ne de ümit verici sayılırdı. Bir amerikalı antrenör getirmiş, çocukları onun nezaretinde yetiştirmeğe çalışıyorduk. Atletler Modada bir otelde kalıyor, Fenerbahçe stadının Burhan Felekin himmeti ile yapılmış memleketin tek pistinde idman ediyorlardı... Besim idmanları takip eder ve beni uyarırdı.

Atinaya vapurla gidecektik. Yolculuk uzun sürüyordu. Yolculuğun ilk öğününü ahçı, türk sporcuları şerefine zengince tertiplemiş ve çocuklar o nefis yemekleri doyasıya, keyifle yemişlerdi. Akşam sofrasına da kendilerini genç adamların bereketli iştihası ile hazırlıyorlardı. Bir ara Besim - Besim ile Cevat Fehmi Başkut da gazeteci olarak gemide idiler - yanıma geldi:

"— Bu çocuklar bu akşam da, yarın da böyle yerlerse, bu besi ite. Atinada adım atamazlar!" dedi.

1963 Türkiyesinde her gün ihmâl edilen bu gerçeği - işte pehlivanlarımız meydanda - kalifiye bir kişi olan antrenör Lewis'den ve tahsili tecrübeli reisten önce o görmüştü. Antrenman rejimi hakkında mutlaka etinde kemiğinde duyduğu ne sağlam fikirleri vardı ve onlara nasıl da bağlı idi!.. Sonra nasıl oldu da bir alınyazısı, bir büyü, sigara içilen yerde barınamayan bu centilmeni içki kadehinin içinde ucun ucun eritiverdi!..

Besim sporcu olarak yaşadığı hayatın hatıralarına son derece bağlı bir insandı. Onları sık sık anar, en ince teferruatına kadar tekrar tekrar anlatırdı. 1924'de Ankarada tertiplenen Türkiye birincilikleri bunlar arasında başköşeyi işgal edenlerdendi.

1924 Türkiysinde sporun herkes acemisi idi. Usûller, nizamlar, teknik özellikler herkes için yeni saydırdı. Müsabakalar şimdi Tandoğan meydanının, arkanızı istasyona verirseniz, soluna düşen kıraçta, Muhafız kıtasının "talimhane" sinde yapılıyordu. Büyükler müsabakaları etekleri havaya kaldırılmış çadırlardan takip ediyorlardi. Kâzım Paşa (Özalp), Necati ve Vasıf merhum -ikisi de vekildi - Binbaşı İsmail Hakkı bey (General Tekçe) bunların arasında idiler.

Müsabakalar uzamış ve bazı yarışmalar karanlığa kalmıştı. Besim 400'den yukarı birçok müsabakaya girmiş, şimdi de askeri kamyonların farları altında yarış bitiriyordu. Yarıştan sonra Kâzım Paşa, bu ziyadesiyle sevimli atleti yanma çağırmış, tebrik etmişti. Çadırda Besim Atalay bey de vardı. Paşa:

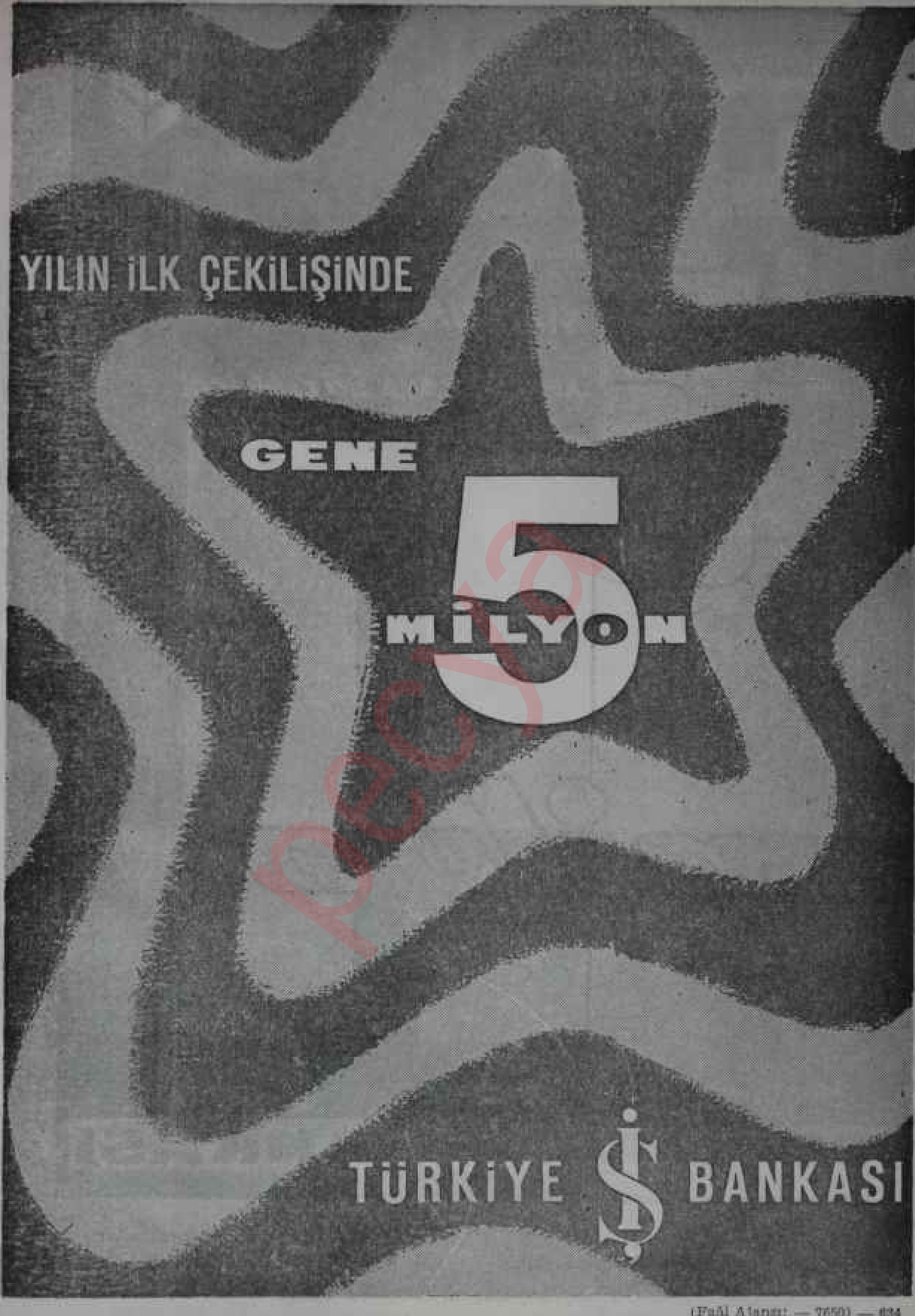
"— Bak Besim, bu da senin gibi Besim ama, bu Atalay!" demişti.

Besim ise:

"— Ne yapalım Paşam... O Atalaysa, emredersen ben de Koşalay!" cevabını vermişti.

Koca Besim Koşalay olarak yaşadı ve Koşalay olarak öldü,

1924 Paris oyunlarında 800 seçmelerinde Besim D.G. Lowe'un serisine düşmüştü. Lowe 1.52'lik bir atletti ve Meredith'in 1.51.9luk 1912 doğumlu dünya rekoru da dimdik ayakta idi. Start verilmiş ve Besim canını dişine takarak devlerle savaşa girmişti. Herkesin ön almağa çalıştığı bir sırada nasıl olmuşsa, Lowe'un çivilileri Besimin bileğini yaralamıştı. Bunu hep anlatırdı. Anlatırken, övünür müydü üzülür müydü bilmiyorum ama, herhalde mazeret saymazdı..

YILIN İLK ÇEKİLİŞİNDE
GENE
5
MİLYON
TÜRKİYE İŞ BANKASI

1963 yılının 6 milyonluk dev çekilişine katılmak için 20 Kasım akşamına kadar yatırdığınız tasarruflarınızı çekmeyiniz.

1964 yılının 5 milyonluk büyük çekilişine katılabilmek için de biriken paralarınızı Ziraat Bankasında toplayınız.

(Basın: A — 8019) — 632